

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

NATAŠA ZAKOJČ

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
**DEMOGRAFSKI RAZVOJ POMURSKE REGIJE IN
PROBLEM BEGA MOŽGANOV**

Ljubljana, avgust 2008

NATAŠA ZAKOJČ

IZJAVA

Študent/ka Zakojš Nataša izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisal/a pod mentorstvom mag. Sambt Jože, in da dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 13.8.2008

Podpis: _____

KAZALO

UVOD.....	1
1 DEMOGRAFSKA ANALIZA	2
1.1 Prebivalstvo in poseljenost	2
1.2 Spreminjanje števila prebivalcev	4
1.3 Struktura prebivalstva po spolu in starosti.....	4
1.4 Velikost gospodinjstev.....	6
1.5 Koncentracija dohodka in razvitost	7
1.5.1 Koncentracija bruto dohodka med zavezanci za dohodnino	7
1.5.2 BDP na prebivalca	8
1.6 Rodnost.....	9
1.6.1 Dejavniki nizke rodnosti.....	10
1.6.2 Poročnost	13
1.7 Smrtnost.....	15
1.7.1 Kazalci smrtnosti	16
1.7.2 Dejavniki smrtnosti.....	19
1.8 Naravno gibanje prebivalstva	20
1.9 Selitve	21
1.9.1 Sezonsvo, izseljenstvo in Pomurje skozi čas.....	21
1.9.2 Medregionalne selitve.....	22
1.9.3 Meddržavne selitve.....	23
2 ANALIZA PROBLEMA BEGA MOŽGANOV IZ POMURSKE REGIJE.....	24
2.1 Prebivalstvo po aktivnosti.....	24
2.1.1 Stopnja aktivnosti	24
2.1.2 Stopnja delovne aktivnosti.....	25
2.1.3 Stopnja registrirane brezposelnosti.....	26
2.2 Analiza gospodarskih družb.....	26
2.3 Izobraževalni sistem v Pomurski regiji.....	28
2.4 Beg možganov	33
2.5 Anketa.....	35
2.5.1 Omejitve in možne napake	35
2.5.2 Rezultati ankete.....	35
2.5.2.1 Analiza po vprašanjih	36
2.5.2.2 Ostale ugotovitve	40
SKLEP	42
LITERATURA IN VIRI.....	44
PRILOGE.....	1

KAZALO TABEL

Tabela 1: Ženske, stare 15 let ali več, po številu živorojenih otrok, statistične regije, Slovenija, popis 2002.....	12
Tabela 2: Prejemniki denarnih socialnih pomoči na 1000 prebivalcev, statistične regije, 2005..	13
Tabela 3: Standardizirane specifične stopnje umrljivosti po spolu za izbrane statistične regije, 1991 in 2003	18
Tabela 4: Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu, po spolu in regijah, 1999–2003.....	18

KAZALO SLIK

Slika 1: Gibanje števila prebivalcev Pomurske regije med letoma 1992–2007.....	4
Slika 2: Starostna piramida za Pomursko regijo, 31. december 2006.....	5
Slika 3: Indeks staranja prebivalstva, 30.6.2006.....	6
Slika 4: Koncentracija bruto dohodkov davčnih zavezancev Slovenije in Pomurja leta 2004....	7
Slika 5: Bruto domači proizvod na prebivalca – tekoče cene, v EUR, statistične regije, 2005 ...	9
Slika 6: Gibanje splošnih stopenj poročnosti za Osrednjeslovensko in Pomursko regijo, obdobje 1995–2006.....	14
Slika 7: Gibanje števila razvez na 1000 porok, Pomurska regija, 1995–2006.....	14
Slika 8: Standardizirane specifične stopnje umrljivosti po spolu za izbrane statistične regije, 2003.....	17
Slika 9: Devet najpogostejših vzrokov umrljivosti po MKB v Pomurski regiji, 2006	19
Slika 10: Število smrtnih nesreč in samomorov na 1000 prebivalcev v izbranih regijah, 2006 ..	20
Slika 11: Naravno gibanje prebivalstva za izbrane statistične regije, 1997–2006.....	21
Slika 12: Število družb in število zaposlenih, 2007	27
Slika 13: Družbe po neto čistem dobičku/izgubi na zaposlenega, 2007	28
Slika 14: Izobraževanje v Pomurski regiji po letih	31
Slika 15: Prebivalstvo v pomurski regiji, staro 15 ali več, po stopnjah dosežene izobrazbe, 2006.....	32
Slika 16: Povprečne neto mesečne plače, statistične regije, marec 2008.....	34
Slika 17: Občina anketiranih.....	36
Slika 18: Kje se nameravate zaposliti po končanem šolanju?.....	36
Slika 19: Kaj je po vašem mnenju najpomembnejši vzrok za nerazvitost Pomurske regije?	37
Slika 20: Kaj od navedenega je po vašem mnenju najbolj verjetno glede zaposlitve v Pomurski regiji?	38
Slika 21: Razvitost področij v Pomurski regiji	39

KAZALO PRILOG

PRILOGA 1: Demografski kazalniki.....	1
Tabela 1: Število smrtnih nesreč in samomorov po starostnih skupinah in spolu, Pomurska regija, 2006	1
Tabela 2: Povprečne mesečne plače pri pravnih osebah, statistične regije, marec 2008.....	2
Tabela 3: Povpraševanje po poklicih v Pomurski regiji, 2005	2
Tabela 4: Selitveno gibanje prebivalstva po spolu, 2006	3
Tabela 5: Ginijev koeficient neenakosti porazdelitve dohodkov za države Evropske unije	4
PRILOGA 2: Anketni vprašalnik.....	5
PRILOGA 3: Rezultati ankete	7
Tabela 1: Članstvo v društvih	7
Tabela 2: Intervali zaupanja (pri 5 % tveganju) za Likertovo lestvico.....	7
Tabela 3: Zaposlitev po končanem šolanju glede na težavnost iskanja zaposlitve v Pomurski regiji.....	8
Tabela 4: Težavnost iskanja zaposlitve glede na spol	9
Tabela 5: Sodelovanje pri projektu glede na težavnost iskanja zaposlitve v Pomurski regiji	10
Tabela 6: Razvitost kulturnih prireditev glede na status.....	11
Tabela 7: Zaposlitev po končanem šolanju glede na spol anketirancev	12
Tabela 8: Najpomembnejši vzrok za nerazvitost Pomurske regije glede na status anketirancev (študent, dijak)	13

UVOD

Naziv Pomurje kot geografski termin je prvič uporabil župnik Božidar Raič leta 1859. Čeprav so na tem ozemlju že več kot tisočletje poseljeni Slovenci pa živijo le ti v skupni domovini malo manj kot 90 let, saj so se Slovenci na obeh straneh Mure združili leta 1919. Vse do takrat je bila politična meja med Avstrijo in Ogrsko oblikovana na reki Muri in ločevala Slovence od 13. stoletja do leta 1919, ko je slovensko Porabje ostalo v okviru Madžarske, skrajni zahodni del Stražnega ozemlja in južni del narodopisne pokrajine Hetés pa sta bila priključena k državi SHS.

Pomurje se razteza na 1.337,3 kvadratnih kilometrih in je ime za naravno in gospodarsko zaokroženo pokrajino na slovenskem severovzhodu ob Muri. Tu sega Slovenija najgloblje v srednjo Evropo; najbolj severna točka je v Budincih, kjer dosega severna zemljepisna širina $46^{\circ}53'$, Benica pa leži na najvzhodnejši točki Slovenije. Področje na levem bregu Mure se imenuje Prekmurje, ki obsega upravni enoti Murska Sobota in Lendava, desni breg pa pripada Štajerski z upravno enoto Gornja Radgona in Prlekiji z upravno enoto Ljutomer. Pomurje obsega ravnine Apaško in Mursko polje na desni strani ter Dolinsko in Ravensko na levi strani Mure. Terciarno gričevje sestavljajo na severu Goričko, na jugu Ljutomerske gorice, na vzhodu Lendavske gorice, na jugozahodu pa Radgonsko-Kapelske gorice. Rodovitna prst, celinsko podnebje in ravninski svet omogočajo pridelovanje žit, zato je proizvodnja teh kultur največja v Sloveniji. Več kot tri četrtine vseh kmetijskih zemljišč v uporabi zavzemajo v tem delu Slovenije njivske površine. Za to regijo so značilna velika gospodinjstva in s tem tudi povprečna površina stanovanj. Poleg reke Mure je zaščitni znak Pomurja turizem, saj ima naravne danosti za zdraviliški in tudi lovni turizem, vedno bolj pa se ob vinskih cestah razvija tudi kmečki turizem.

Na slabši gospodarski položaj te regije vplivajo odročnost in slabša prometna povezanost z ostalim predelom države, negativen naravni prirast prebivalstva, podpovprečna izobrazbena struktura prebivalstva, kar se odraža v nizkem BDP-ju na prebivalca in najvišji stopnji registrirane brezposelnosti v državi.

Namen diplomske naloge je prikazati pomembnejša in novejša demografska gibanja Pomurske statistične regije, ki bodo osnova za analizo problema bega možganov, s katero želim podrobneje raziskati vzroke o zapuščanju regije ter želje in razmišljanja mladih, ki predstavljajo potencialni napredek tega območja.

Z diplomsko nalogo želim izpostaviti slabšo razvitost severovzhodne regije in poudariti nekatere kazalnike, ki to kažejo. Hkrati bom z analizo bega možganov in anketnih rezultatov skušala podati nekatere predloge in možne ukrepe, ki naj bi pripomogli k hitrejšemu razvoju regije.

Najprej bom v prvem poglavju analizirala demografski položaj regije, in sicer s podatki o prebivalstvu in poseljenosti, gibanju števila prebivalcev, strukturi prebivalstva po spolu in starosti in velikosti gospodinjstev. Nato bom s pomočjo Lorenzove krivulje prikazala

koncentracijo bruto dohodka v regiji ter primerjala BDP na prebivalca z drugimi regijami. V okvir demografske analize spadata tudi rodnost in smrtnost, ki sem ju podrobneje razčlenila in ju združila, da bi ugotovila naravno gibanje prebivalstva. To poglavje bom zaključila s selitvami, ki sem jih razdelila na medregionalne in meddržavne.

Drugo poglavje obsega analizo problema bega možganov iz regije. Najprej bom predstavila stopnji aktivnosti in brezposelnosti, nato pa še poslovanje družb in samostojnih podjetnikov. Splošni del tega poglavja bom zaključila z izobrazbeno strukturo. Osrednji del te teme pa predstavlja analiza bega možganov s pomočjo izdelanega vprašalnika, s katerim sem želela vključiti mnenja mladih o regiji, ugotoviti razvitost regije in poiskati vzroke za zapuščanje regije. Na koncu diplomske naloge sledi povzetek z možnimi rešitvami za večjo razvitosti regije.

1 DEMOGRAFSKA ANALIZA

1.1 *Prebivalstvo in poseljenost*

V splošnem je **prebivalstvo** skupnost ljudi, ki v danem trenutku prebivajo na določenem območju. Od 30. junija 1995 do vključno leta 2007 je Statistični urad Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS) med prebivalce Slovenije štel (Metodološka pojasnila, Definicije, 2008):

- državljane Republike Slovenije s prijavljenim stalnim prebivališčem v Sloveniji, brez tistih, ki so v tujini odsotni več kot tri mesece in so svoj odhod prijavili v upravni enoti svojega stalnega prebivališča,
- tujce z izdanim dovoljenjem za stalno prebivanje v Republiki Sloveniji, ki imajo prijavljeno stalno prebivališče,
- tujce z izdanim dovoljenjem za začasno prebivanje v Republiki Sloveniji, ki imajo prijavljeno začasno prebivališče,
- tujce z veljavnim delovnim ali poslovnim vizumom, ki imajo v Sloveniji prijavljeno začasno prebivališče,
- osebe, ki sta jim bila po Zakonu o azilu (Uradni list RS, št. 51/06) priznana pravica do azila in status begunca v Republiki Sloveniji (begunci).

Države članice Evropske unije (v nadaljevanju EU) so z letom 2008 pričele v svoje nacionalne statistike postopoma uvajati **ново definicijo prebivalstva**. Potreba po usklajenih statističnih podatkih se je pojavila z namenom boljše kakovosti in primerljivosti podatkov na ravni EU ter pravočasno izmenjavo podatkov med državami članicami. Tako med prebivalstvo Republike Slovenije po novi metodologiji štejemo osebe s prijavljenim prebivališčem v Sloveniji, ki v Sloveniji prebivajo ali imajo namen prebivati eno leto ali več in niso začasno odsotne v tujini

eno leto ali več. Državljanstvo osebe pri tem ni pomembno. Z uvedbo nove definicije prebivalstva se bodo v Sloveniji zgodile spremembe v številu in sestavi prebivalstva, pa tudi v prikazu razporeditve prebivalstva po regijah, občinah in nižjih teritorialnih ravneh. Število prebivalcev v Sloveniji bo po prvih predhodnih izračunih v primerjavi s podatki po dosednji definiciji prebivalstva upadlo za 15.597 oseb ali za 0,8 %. Ker bo sprememba definicije prebivalstva vplivala na zmanjšanje skupnega števila prebivalcev Slovenije, bodo tudi vrednosti demografskih kazalnikov spremenjene. Upad števila prebivalcev v splošnem pomeni, da bodo kazalniki računani na prebivalstvo nekoliko višji (Nova definicija prebivalstva, 2008).

Geografska porazdelitev prebivalstva izraža razmerje med številom celotnega prebivalstva in ozemljem, na katerem to prebivalstvo živi. Kadar tako opredeljeno naseljenost ozemlja obravnavamo neodvisno od resursov tega ozemlja, jo izražamo z gostoto naseljenosti ali s številom prebivalcev na enoto površine (Malačič, 2003, str. 16).

Pomurje se razprostira na 1.337,3 km² površine, kar je 6,6 % celotne površine Slovenije. 30. junija 2007 je v tej statistični regiji živel 121.964 prebivalcev oziroma 6,0 % celotnega prebivalstva Republike Slovenije. Gostota poselitve je bila junija leta 2007 91,2 prebivalca na km², kar je sicer nižje od gostote poselitve Slovenije (99,6) tega leta, vendar višje od nekaterih drugih statističnih regij¹ (Koroška, Spodnjeposavska, Jugovzhodna Slovenija, Notranjsko-kraška in Goriška). Največja gostota naseljenosti je v občini Murska Sobota, kjer znaša 305,9 prebivalca na km² in v občinah Odranci (247,0), Radenci (154,9) in Turnišče (146,2). Najmanjša gostota poselitve je v občini Hodoš, kjer na enem kvadratnem kilometru v povprečju živi le 18,8 prebivalca. Nizko gostoto poseljenosti imajo še občine Šalovci (28,6), Kobilje (31,8) in Gornji Petrovci (34,0).

Tukaj je treba omeniti izolirano pokrajino Goričko, kjer je gostota poselitve za polovico manjša od slovenskega povprečja. V preteklosti je bilo Goričko obrobna pokrajina, del širše državne tvorbe. Vse tisočletje je bilo potisnjeno v skrajni jugozahodni del fevdalne madžarske države, kar ga je ločilo od drugih slovenskih pokrajin in ni imelo možnosti za sodelovanje z njimi. Tako so se ostanki zastarelega družbenega fevdalnega sistema na Goričkem obdržali vse do prvih desetletij 20. stoletja. V tej regiji biva skoraj četrtnina starejšega prebivalstva in je ena najbolj agrarnih pokrajin v Sloveniji (Program razvoja podeželja Republike Slovenije, 2007–2013, str. 10). Za to regijo je značilno izseljevanje, in sicer so nekatere vasi že skoraj v celoti zapuščene, predvsem tiste ob meji z Madžarsko, prebivalstvo pa izumira.

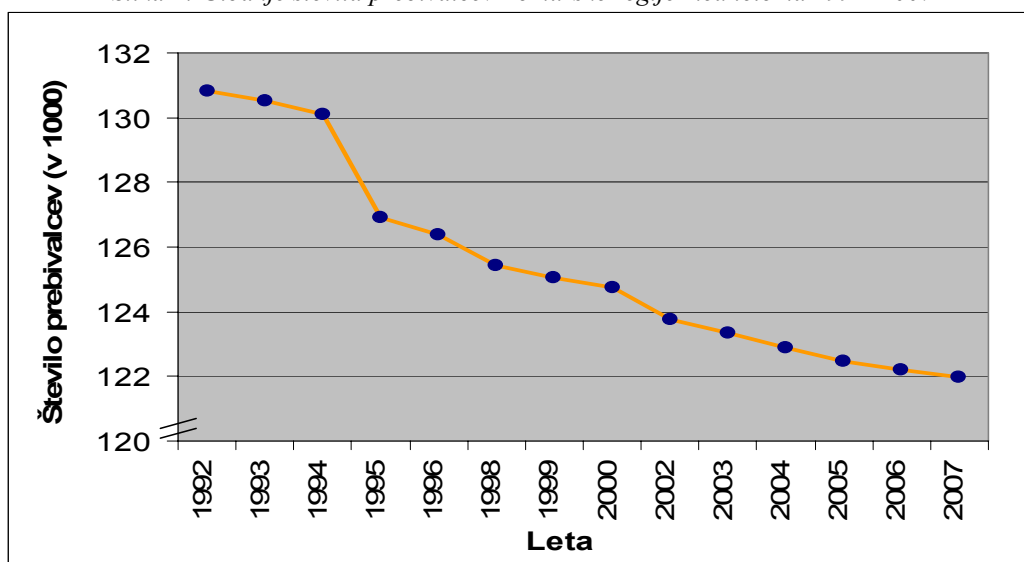
¹ Statistične regije so nastale po klasifikaciji statističnih teritorialnih enot Evropske unije (na kratko NUTS), ki države članice EU po enotnih kriterijih teritorialno razčleni na NUTS 1 (Slovenija), NUTS 2 (Vzhodna in Zahodna Slovenija) in NUTS 3 (12 statističnih regij). Ob morebitni uvedbi pokrajin bo potrebno dvojno izkazovanje statističnih podatkov, in sicer za mednarodne primerjave in za nacionalne namene na ravni 14 pokrajin (Uredba o Standardni klasifikaciji teritorialnih enot, 2007)

1.2 Spreminjanje števila prebivalcev

Spreminjanje števila prebivalcev je seštevek naravnega in selitvenega spreminjanja števila prebivalcev. Delež pomurskega prebivalstva v celotnem slovenskem prebivalstvu vseskozi upada. Zmanjševanje števila prebivalstva se je začelo že leta 1981. Devetdeset odstotkov površine Pomurja, ki jo naseljujeta dve tretjini prebivalcev, je demografsko ogrožene (Regionalni Razvojni Program (v nadaljevanju RRP) Pomurje 2007–2013, str. 43).

Slika 1 prikazuje gibanje števila prebivalstva Pomurske regije v zadnjih petnajstih letih. V tem obdobju, torej od leta 1992 do 2007, se je prebivalstvo Pomurja v povprečju zmanjševalo za 590 oseb oziroma 0,47 % na leto. Tako se je v tem obdobju skupno zmanjšalo za 6,8 %.

Slika 1: Gibanje števila prebivalcev Pomurske regije med letoma 1992–2007

Vir: SI-STAT podatkovni portal, Prebivalstvo.

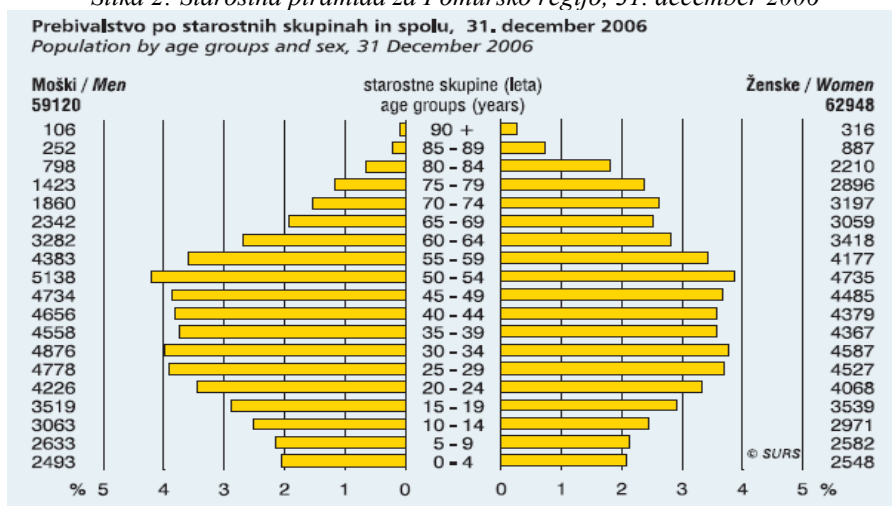
1.3 Struktura prebivalstva po spolu in starosti

Po podatkih centralnega registra prebivalstva je na dan 30. junija 2007 v Pomurju živel 59.164 moških in 62.800 žensk. **Koeficient maskulinitete** (povprečno število moških na 1000 žensk) je tako znašal 942, kar je v primerjavi z drugimi regijami najmanj. Sledita ji Zasavska regija s koeficientom 950 in Osrednjeslovenska z 954 moškimi na 1000 žensk. Ob spolno uravnoteženih migracijah koeficient maskulinitete posredno kaže tudi starostno strukturo prebivalstva. Nižji kot je, starejše je prebivalstvo in nižja je rodnost prebivalstva (Josipovič, 2004, str. 71), kar bomo preučevali v naslednjih poglavjih.

Starostna piramida v Sliki 2 prikazuje starostno strukturo prebivalstva Pomurja. Iz njene oblike lahko razberemo trend staranja prebivalstva. Pospešeno staranje prebivalstva je sicer značilno za

celotno Slovenijo. Zaradi zelo nizke rodnosti in zniževanja smrtnosti prebivalstva se povečuje delež starih prebivalcev (stari 65 let in več) in zmanjšuje delež mladega prebivalstva. Najnižji delež mladih prebivalcev (stari 0–14 let) je v letu 2006 imela Obalno-kraška regija (11,9 %), najvišjega pa Jugovzhodna Slovenija (15,3 %). V Pomurju je v tem letu ta delež znašal 13,4 %, slovensko povprečje pa je znašalo 14,0 %. Največ starih prebivalcev je imela Goriška regija (17,6 %). V Pomurju je ta delež znašal 15,8 %, v Sloveniji pa 15,9 %.

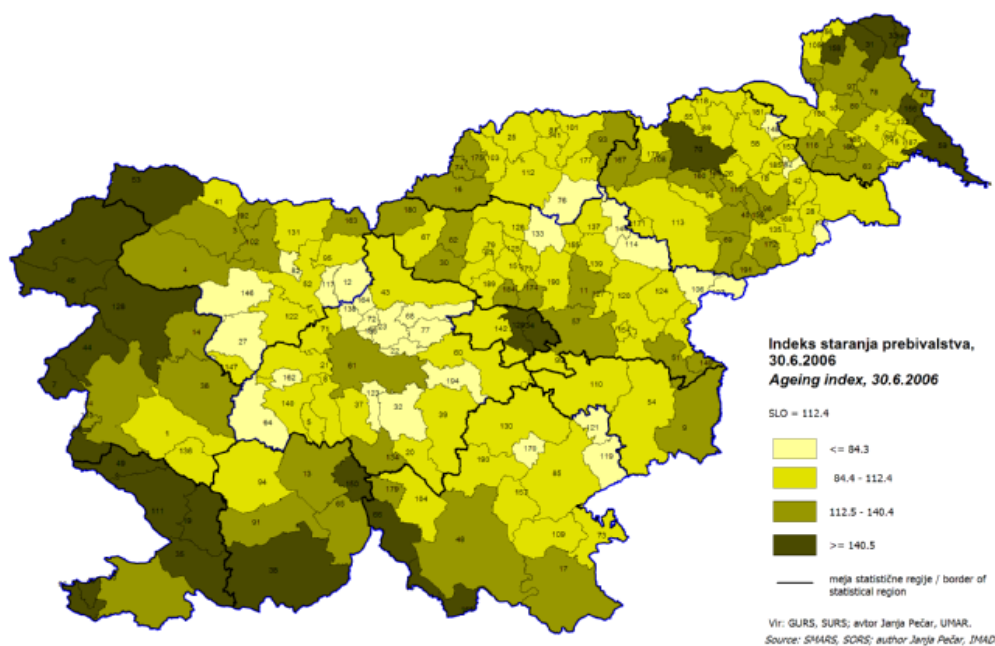
Slika 2: Starostna piramida za Pomursko regijo, 31. december 2006

Vir: Slovenske regije v številkah 2008, 2008.

Indeks staranja uporabljamo za približno ocenjevanje vitalnosti nekega območja in pripadajočega prebivalstva. Računamo ga kot razmerje med številom starega in številom mladega prebivalstva nekega območja. Kaže nam, koliko starih prebivalcev živi v povprečju na 100 mladih prebivalcev na nekem območju. Na dan 30. junija 2007 je bilo v Pomurski regiji v povprečju na 100 otrok (0–14 let) 121, 2 starih prebivalcev (65 +). Vrednosti indeksa staranja so bile še višje v Podravski, Zasavski, Notranjsko-kraški, Goriški in Obalno-kraški regiji. Indeks staranja prebivalstva v Pomurju se po občinah giblje različno. Največjo vrednost je leta 2006 dosegel v občinah na skrajnem vzhodu Pomurja, torej na Goričkem in ob madžarski meji v občinah Hodoš (190,0), Šalovci (184,9), Gornji Petrovci (184,6), Lendava (143,9) in Dobrovnik (142,3). Tudi v občini Grad, ki leži v središču Goriškega, je bil indeks visok, in sicer 150,7, kar potrjuje zgoraj omenjeni problem praznjenja in izumiranja prebivalstva v pokrajini Goričko.

Slika 3: Indeks staranja prebivalstva, 30.6.2006.

Vir: J. Pečar, *Regije 2006 - Izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah.2006. Priloga: Tabele in karte.*

V Pomurski regiji se izrazito kaže proces staranja prebivalstva, saj so vrednosti zgoraj prikazanega indeksa staranja že visoko nad 100, kar pomeni, da število starih prebivalcev presega število otrok. Projekcije prebivalstva EU-27 iz leta 2007 kažejo, da se bo ob takšnih razmerah, torej trendu staranja prebivalstva, razmerje med starejšim prebivalstvom (stari 65 let in več) in delovnim kontingentom v prihodnjih 50 letih približno podvojilo. Tako bo leta 2050 delovni kontingent moral preskrbeti dvakrat več upokojencev kot danes. Ob takšni javnofinančni ureditvi se bo pritisk na izdatke, povezane s staranjem prebivalstva, povečal. V letu 2004 je bilo manj kot 5 % evropske populacije, kjer je bilo razmerje med številom starejšega prebivalstva in delovnim kontingentom 33 % ali manj. To pomeni, da so morale manj kot tri osebe delovnega kontingenta preskrbeti enega upokojenca. Projekcije napovedujejo, da bo do leta 2030 take že 90 % evropske populacije (Eurostat regional yearbook 2007, 2007, str. 20).

1.4 Velikost gospodinjstev

Podatki popisa iz leta 2002 kažejo, da je bil eden izmed pomembnejših demografskih procesov v Sloveniji po njeni osamosvojitvi povečanje števila gospodinjstev (v obdobju med popisoma 1991 in 2002 za 7,8 %) in s tem povezano zmanjševanje povprečnega števila članov gospodinjstva. Podatki popisa kažejo, da je imelo povprečno gospodinjstvo v Sloveniji v letu 2002 2,8 člana, kar je za 0,3 člana manj kot ob popisu prebivalstva iz leta 1991. Zmanjševanje povprečnega števila članov gospodinjstva je značilno za celotno Slovenijo. Več kot 3 člane na gospodinjstvo

so imele Pomurska (3,1 člana), Jugovzhodna Slovenija in Spodnjeposavska regija (obe po 3,0 člana) (Sobočan, 2003, str. 15).

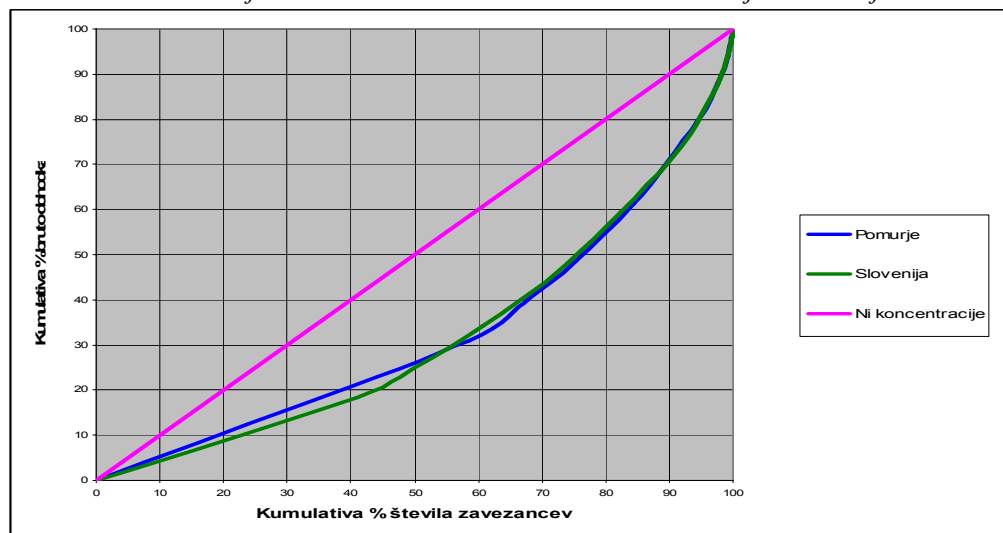
V bolj razvitih regijah v Sloveniji je vedno večje število družin z enim otrokom ali brez otrok. Povečuje se tudi delež enočlanskih gospodinjstev. Delež enočlanskih gospodinjstev je bil v Pomurski regiji ob popisu leta 2002 najmanjši v Sloveniji, in sicer 18,6 %. Na drugi strani pa je bil delež gospodinjstev s 7 ali več člani največji v Sloveniji (2,1 %), v vseh drugih regijah pa je znašal manj kot 1,6 %. Največjo velikost gospodinjstva v Sloveniji je popis zabeležil v Pomurski občini Odranci, kjer je imelo povprečno gospodinjstvo 3,8 člana (Sobočan, 2003, str. 15).

1.5 Koncentracija dohodka in razvitost

1.5.1 Koncentracija bruto dohodka med zavezanci za dohodnino

Koncentracija pojava označuje porazdelitev vsote vrednosti spremenljivke (totala) med posamezne enote populacije. Čim manj enot populacije ima čim večji del totala spremenljivke, tem večja je koncentracija pojava, ki ga predstavlja spremenljivka (Pfajfar & Arh, 1998, str. 243). S pomočjo Lorenzovega grafikona bom prikazala koncentracijo bruto dohodka med zavezanci za dohodnino, in sicer sem vzela za primerjavo podatke za Slovenijo in za Pomursko regijo. Ugotovitve so prikazane na Sliki 4. Kadar je Lorenzova krivulja diagonala, pomeni, da ni koncentracije pojava (vse enote imajo enake vrednosti spremenljivke), ko pa je lomljena črta, ki poteka po spodnji stranici in po desni stranici kvadrata, je koncentracija pojava največja mogoča (celoten total je skoncentriran pri eni enoti). V stvarnosti tako leži Lorenzova krivulja med tema skrajnima možnostma.

Slika 4: Koncentracija bruto dohodkov davčnih zavezancev Slovenije in Pomurja leta 2004

Vir: Interno gradivo Davčne uprave Republike Slovenije; Lastni izračuni.

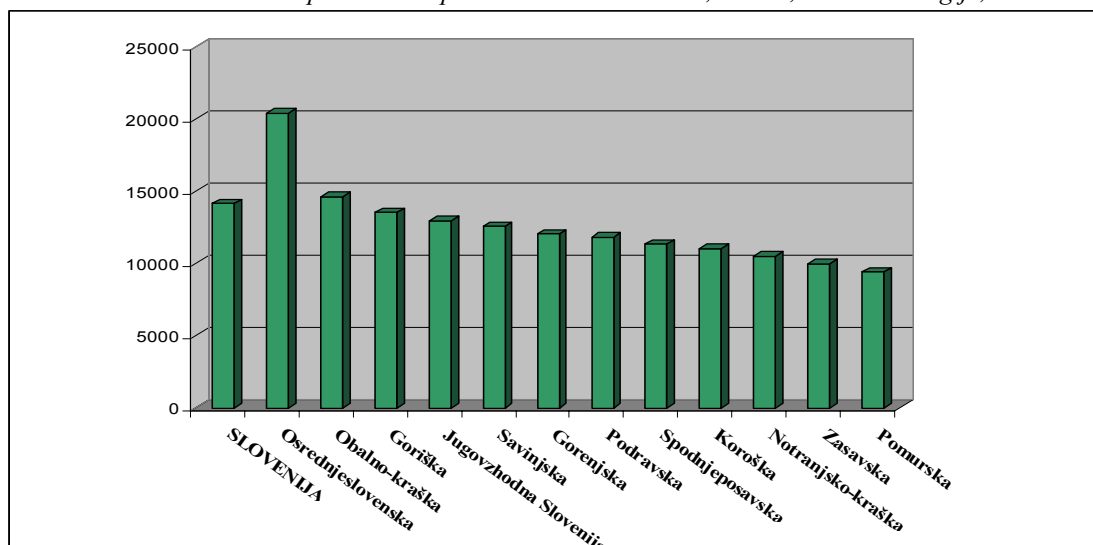
Iz krivulje za Slovenijo za leto 2004 lahko razberemo, da je 50 % najrevnejših davčnih zavezancev razpolagalo le s 25 % bruto dohodka vseh davčnih zavezancev, ali drugače, 585.254 davčnih zavezancev z najnižjim bruto dohodkom je razpolagalo z 802.417 mio. SIT celotnega bruto dohodka. Tako je odpadlo v povprečju na enega izmed teh zavezancev okrog 1,37 mio. SIT bruto dohodka. 10 % oz. 117.051 zavezancev z najvišjim bruto dohodkom je razpolagalo z nekaj manj kot 30 % vsega bruto dohodka, to je 962.900 mio. SIT. V povprečju je to na enega izmed teh zavezancev 8,2 mio. SIT. Polovica vseh obdavčljivih bruto dohodkov je odpadla na 75 % zavezancev z najnižjim bruto dohodkom, druga polovica pa na preostalih 25 % zavezancev z najvišjimi bruto dohodki. To pomeni, da je bilo 1.605 milijard SIT razdeljenih na nekaj manj kot 877.900 davčnih zavezancev z nižjimi bruto dohodki in ravno toliko dohodka porazdeljeno med nekaj več kot 292.600 davčnih zavezancev, ki so imeli najvišje bruto dohodke. Ginijev koeficient koncentracije bruto dohodkov med zavezanci za dohodnino v Sloveniji je znašal 0,3595, kar pomeni, da je bila koncentracija bruto dohodkov med zavezanci v Sloveniji srednje močna (Ginijevi koeficienti neenakosti porazdelitve dohodkov za države EU so predstavljeni v Prilogi 1 Tabela 5).

Za Pomursko regijo je Ginijev koeficient v letu 2004 znašal 0,3483, kar pomeni, da je bila v Pomurju leta 2004 neenakost porazdelitve bruto dohodkov med zavezanci za dohodnino nekoliko manjša kot v Sloveniji. Lorenzova krivulja za Pomurje leži najprej nad Lorenzovo krivuljo za Slovenijo, kar pomeni, da je pri najrevnejših zavezancih bruto dohodek v Pomurju manj koncentriran (med enak delež zavezancev za dohodnino je porazdeljen večji delež bruto dohodka). Pri zavezancih z najvišjim bruto dohodkom je potek Lorenzove krivulje skoraj identičen, še posebej pri 10 % zavezancev z najvišjim bruto dohodkom.

1.5.2 BDP na prebivalca

Razlike v ekonomski moči in razvitosti slovenskih regij lahko ugotavljamo tudi z regionalnim bruto domačim proizvodom na prebivalca. Ta kaže rezultate ekonomske aktivnosti, dosežene v posameznih regijah v določenem obdobju. V splošnem je problem tega kazalca v tem, da se ustvarjeni BDP prišteva v tisto teritorialno enoto, kjer imajo podjetja sedež, ne glede na to, kje enote podjetja poslujejo. Zato ta kazalec ni primeren za prikaz na nižjih teritorialnih ravneh (npr. na ravni občin). Na ravni statističnih regij pa postane ta njegova pomanjkljivost manj problematična. V letu 2005 je najvišjo vrednost BDP na prebivalca dosegla Osrednjeslovenska regija (20.364 EUR na prebivalca). Nad slovenskim povprečjem (14.116 EUR) je bila še Obalno-kraška regija (14.616 EUR), povprečju pa se je približala tudi Goriška regija (13.496 EUR). Pomurska regija je imela med vsemi regijami najnižji BDP na prebivalca, in to v celotnem obdobju 1995–2005, glede na slovensko povprečje pa so se razmere v tem obdobju še poslabševale. V letu 1995 je v Pomurski regiji BDP na prebivalca znašal 77 % slovenskega povprečja, v letu 2005 pa z 9.339 EUR le še 66,6 %. Kot omenjeno, pa je treba opozoriti, da je BDP v regijah, kjer dnevni delovni migranti odhajajo v druge regije (neto odtok dnevnih migrantov), lahko podcenjen (Regionalni BDP 1995–2005, 2008).

Slika 5: Bruto domači proizvod na prebivalca – tekoče cene, v EUR, statistične regije, 2005

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 2007..

1.6 Rodnost

Slovenija ima eno najnižjih rodnosti v Evropi in tudi v svetu nasploh. Demografski kazalec **stopnja totalne rodnosti** nam pove število otrok, ki jih v povprečju rodi ena ženska v svoji rodni dobi, s predpostavko, da je doživela 49. leto starosti. Vrednost kazalnika 2,1 pomeni, da bo prebivalstvo s takšno rodnostjo imelo enostavno reprodukcijo (Malačič, 2003, str. 86). Stopnja celotne rodnosti se v Sloveniji znižuje že dobrih 100 let, po letu 1980 pa je padla pod raven, ki zadostuje za enostavno obnavljanje prebivalstva (Kraigher, 2005, str. 16). V letu 2006 je bila v vseh statističnih regijah Slovenije vrednost tega kazalnika daleč pod ravni 2,1, kar pomeni, da imamo v Sloveniji zoženo obnavljanje prebivalstva. Po podatkih iz leta 2006 je v Pomurju ena ženska v svoji rodni dobi rodila v povprečju 1,13 otroka, če predpostavljamo, da je doživela 49. leto starosti. V vseh drugih slovenskih regijah so bile vrednosti višje z najvišjo vrednostjo v Gorenjski regiji (1,51).

Vrednost zgoraj omenjenega kazalnika se v pomurskih občinah giblje različno, vendar nikjer ne dosega vrednosti, ki bi zadostovala za enostavno reprodukcijo prebivalstva. Tako je v letu 2006 najvišjo stopnjo totalne rodnosti imela občina Sveti Jurij (1,94), sledili sta ji občini Razkrižje (1,59) in Dobrovnik (1,43). Na drugi strani pa je bila stopnja celotne rodnosti v občinah Šalovci (0,6), Veržej (0,66) in Beltinci (0,87) izjemno nizka. Tako je vsega skupaj le 5 občin, ki v letu 2006 presegajo slovensko povprečje. Seveda moramo upoštevati, da je velika variabilnost tudi posledica majhnosti občin – enako velja tudi za kazalce, predstavljene v nadaljevanju.

Eden izmed kazalcev rodnosti je tudi **splošna stopnja natalitete**, ki kaže povprečno število živorojenih na 1000 prebivalcev. V primerjavi s prejšnjim na ta kazalec vpliva tudi starostna struktura prebivalstva. V Sloveniji se je leta 2006 rodilo v povprečju 9,43 živorojenih otrok na

1000 prebivalcev Slovenije. Vrednost tega kazalca je bila v tem letu najvišja v Gorenjski regiji (10,67 ‰), najnižja pa v Pomurski (7,94 ‰).

Podobno kot splošna stopnja natalitete se je po statističnih regijah gibala tudi **splošna stopnja rodnosti**. V primerjavi s splošno stopnjo natalitete je pri splošni stopnji rodnosti v imenovalcu samo tisti del prebivalstva, ki je sposoben rojevati – ženske v rodni dobi, to je v starosti od 15 do 49 let. V Pomurju se je tako leta 2006 rodilo v povprečju 32,2 živorojenih otrok na 1000 žensk v Pomurju, starih med 15 in 49 let. V drugih statističnih regijah so bile vrednosti tega kazalnika višje, najvišjo vrednost dosežata Gorenjska (43,04 ‰) in Osrednjeslovenska regija (41,85 ‰).

1.6.1 Dejavniki nizke rodnosti

Ustvarjanje lastne družine je vse bolj skrbno načrtovano, zahtevno in odgovorno. Starši želijo dandanes otrokom omogočiti ustrezno vzgojo, visoko kakovost življenja in jim nuditi čim večjo pozornost. Raziskave so pokazale, da so dejavniki pri odločitvi za otroka zelo kompleksni, zato je njihov vpliv zelo težko kvantificirati, hkrati pa se razlikujejo tudi od okolja. Ena izmed delitev dejavnikov je na **objektivne** in **subjektivne**. Med prve spadajo zadovoljivo zdravje in plodnost, podaljševanje šolanja, težave pri zaposlovanju staršev, ekonomska neodvisnost, stanovanjsko vprašanje in varstvo otrok (Ule & Kuhar, 2003, str. 108). Število otrok upada tudi z izobrazbo in zahtevnostjo poklica, saj morajo ljudje čedalje bolj izbirati med družinskim in poklicnim življenjem. Med ženskami, ki so bile rojene v letih 1957–1961, so največ otrok rodile tiste z nepopolno osnovno izobrazbo in najmanj tiste z višjo ali visoko izobrazbo. Prve so v povprečju rodile 2,2 otroka, druge pa 1,7 (Socialni razgledi 2006, str. 62).

V skupino subjektivnih razlogov uvrščamo kakovost osebnega življenja, ljubeč partnerski odnos, miselnost, da se mladi ne počutijo dovolj zrele, saj jim je prvotno pomembna kariera in samorealizacija ter mišljenje, da sta delo in kariera nezdržljiva z družino (Ule & Kuhar, 2003, str. 108). V določeni meri zadnji vzrok drži, saj so nekatera slovenska podjetja do otrok neprijazna, ko se morajo nekatere ženske pred sprejemom v službo že vnaprej odločiti, da na začetku kariere ne bodo imele otrok. Mlada generacija ima drugačno razmišljanje, kot jo je imela nekoč. Danes si želijo svobode, novih doživetij in potovanj.

Razlogi za zniževanje rodnosti v Pomurju so v dokajšnji meri enaki ali zelo podobni kot v Sloveniji oziroma drugje po Evropi (Socialni razgledi 2006, str. 63). Prebivalci Slovenije navajajo naslednje razloge, zakaj imajo v začetku 21. stoletja v povprečju manj otrok v primerjavi s prejšnjimi generacijami (Stropnik, 2006, str. 70):

- brezposelnost,
- negotovost zaposlitve (zaradi nestabilnosti, propada podjetij in odpovedi),
- zaposlitve za določen čas (te predstavljajo $\frac{3}{4}$ vseh novih zaposlitev),

- neustrezen delovni čas in drugi delovni pogoji, na katere nimajo skoraj nobenega vpliva,
- negativen odnos delodajalcev do potencialnega starševstva,
- neustrezen odnos delodajalcev do starševskih obveznosti,
- neustrezen delovni čas vrtcev (neusklajenost z lastnim delovnim časom).

Tudi v Sloveniji se ženske vse bolj izobražujejo, gradijo lastno kariero in s tem prispevajo k družinskemu dohodku. Zato je treba ustvariti pogoje, ki bi zagotovili nemoteno starševstvo, torej brez da bi ogrozilo položaj matere na trgu dela. V Sloveniji približno polovica žensk v starosti od 20 do 49 let vidi starševstvo ob delu s polnim delovnim časom kot idealni način usklajevanja starševstva in poklicnih obveznosti, približno tretjina pa bi jih izbrala delo s polovičnim delovnim časom. Leta 2000 je 27 % anketirancev, starih 20–49 let, menilo, da je vlada popolnoma ali precej odgovorna za ustvarjanje ustreznih pogojev za usklajevanje delovnih in družinskih obveznosti žensk in moških. Študija Delphi v letih 2003–2004 je preučevala mnenje Slovencev (predstavniki različnih strok in poklicev) o usklajevanju delovnih in družinskih obveznosti. Vključevala je naslednje predloge (Stropnik, 2006, str. 70–71):

- možnost, da se starši lahko odločajo za prehod s polnega na krajši delovni čas in obratno (sedanje razmere na trgu dela tega ne omogočajo),
- ob krajšem delovnem času staršev (6 ur na dan) zagotoviti razliko do polnega pokojninskega zavarovanja (za 2 uri na dan). To je leta 2003 postala pravica staršev, vendar se lahko uveljavlja samo do otrokove starosti treh let,
- vpeljati spodbude za podjetja, ki zaposlijo matere ali očete po odsotnosti zaradi varstva in nege otroka,
- povečati pogostost dela z delovnim časom, krajšim od polnega,
- povečati pogostost dela na domu,
- vpeljati stroge sankcije za delodajalce, ki pogojujejo zaposlitev ali njeno ohranitev z odpovedjo starševstvu,
- omogočiti dopust do otrokovega 14. leta (zdaj je mogoče samo do 8. leta starosti),
- povečati število dni letnega dopusta zaradi otrok (zakon o delovnih razmerjih (195. člen) zagotavlja en dodatni dan dopusta za vsakega otroka, mlajšega od 15 let).

Mladi tako od države pričakujejo prožnejši delovni čas vrtcev, nadzor implementacije zakonov, povezanih s starševstvom, in nadzor ravnanja delodajalcev v zasebnem sektorju. V raziskavi, ki sta jo Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar leta 2006 izvedli za razvojno partnerstvo Mladim materam/družinam prijazno zaposlovanje, so se pokazali primeri diskriminacijskega vedenja delodajalcev, in sicer (Stropnik, 2006, str. 71):

- neprijetni odzivi na nosečnost ali bolniško odsotnost zaradi nege otroka,
- ovirano napredovanje ali nazadovanje po vrnitvi s porodniškega dopusta,
- zaposlovanje za določen čas kot selekcijski mehanizem za kadre,

- občutek mladih žensk, da pri pogovoru o službi ne smejo dati vedeti, da se bodo v enem do dveh let odločile za materinstvo.

V podjetjih skrb do staršev prijaznega zaposlovanja/dela ni visoko na seznamu organizacijskih vrednot. Odnos do starševstva na delovnem mestu vpliva na rodnost dane populacije. Večina mladih brez otrok si teh želi, ampak z odločitvijo odlaša zaradi neurejenega zaposlitvenega statusa in strahu, da zaradi službenih obveznosti ne bodo imeli časa za otroke. Razvojno partnerstvo Mladim materam/družinam prijazno zaposlovanje ugotavlja, da je delovnopravna zakonodaja v Sloveniji, kar zadeva zaščito materinstva, primerna. Vendar pa je treba javno izpostaviti primere dobre prakse pozitivnega odnosa delodajalcev, hkrati pa poskrbeti za prenos v druga podjetja. V Sloveniji se vpeljuje certifikat »Družini prijazno podjetje«, ki bo priznanje za prizadevanje izboljšati poklicno in družinsko življenje zaposlenih (Stropnik, 2006, str. 72).

Sodoben način življenja je s sabo privedel prelaganje rojstev v višjo starost. Tako je bila povprečna starost matere ob rojstvu otrok leta 2006 v Sloveniji 29,7 leta, v Pomurju pa nekoliko manj, in sicer 28,6 (SURs, Slovenske regije v številkah, 2008). Tudi v drugih evropskih državah je rodnost prenizka za enostavno obnavljanje prebivalstva in v nekaterih še vedno beležijo upadanje. Razlogi v razvitih državah so delno tudi tranzicijske narave (ko ženske zaradi kariere odlagajo rojevanje v poznejša leta), v manj razvitih pa bolj ekonomske (povečani stroški vzdrževanja in šolanja otrok). Delno pa razlogi tičijo tudi v tem, da nekatere države niso dovolj prilagodile institucionalnih in socio-kulturnih faktorjev dejstvu poznejšega rojevanja otrok. V nekaterih evropskih državah, na primer v Franciji in skandinavskih državah, so se tej spremembi prilagodili. Tam se stopnja celotne rodnosti ponovno popravlja (Kraigher, 2005, str. 16–17).

25–30 % žensk v Sloveniji, starih 15 let ali več, ostane brez otrok. V Pomurski regiji je v primerjavi z Osrednjeslovensko večji odstotek žensk s tremi otroki ali več (glej Tabelo 1). Kljub splošnemu padcu ravni rodnosti in manjšanju razlik med mestom in podeželjem velja teza, da se urbano prebivalstvo drugače rodnostno obnaša kot prebivalstvo ruralnih območij (Josipovič, 2004, str. 131). Verjetnost, da se bo ženska oziroma par odločil za tretjega otroka, je veliko večja, če živi ženska zunaj mesta (Socialni razgledi 2006, str. 63).

Tabela 1: Ženske, stare 15 let ali več, po številu živorojenih otrok, statistične regije, Slovenija, popis 2002

	Skupaj	Ni rodila	1 otrok	2 otroka	3 otroci in več
Pomurska	100,0	24,4%	19,4%	36,1%	20,1%
Osrednjeslovenska	100,0	29,2%	19,7%	36,7%	14,3%
SLOVENIJA	100,0	26,5%	19,5%	37,2%	16,8%

Vir: Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002, SURS.

V večini evropskih držav velja, da je družina z več otroki bolj izpostavljena pragu revščine (The social situation in the European Union, 2006, str. 20). Menim pa, da se v Pomurju ženske oziroma pari manj odločajo za otroke zaradi visoke stopnje brezposelnosti in nižje življenjske ravni v primerjavi s preostalo Slovenijo.

Tabela 2 prikazuje prejemnike denarnih socialnih pomoči na 1000 prebivalcev. Vrednost tega kazalnika je najvišja v Pomurju, iz česa lahko sklepamo, da pari težje finančno podpirajo nove člane družine, saj nekateri komajda vzdržujejo sebe in partnerja. Tako bi bilo potrebno v Sloveniji za pospešitev večje rodnosti, poleg že uveljavljenih ukrepov družinske politike, sprejeti predvsem ustreznejše ukrepe na področjih stanovanjske politike in politike zaposlovanja žensk, ki bi lahko vsaj upočasnile tendenco zmanjševanja rodnosti.

Tabela 2: Prejemniki denarnih socialnih pomoči na 1000 prebivalcev, statistične regije, 2005

SLOVENIJA / SLOVENIA	50,8
Pomurska	93,2
Podravska	78,6
Koroška	55,0
Savinjska	69,5
Zasavska	69,6
Spodnjeposavska	62,5
Jugovzhodna Slovenija	39,6
Osrednjeslovenska	29,8
Gorenjska	30,9
Notranjsko-kraška	36,1
Obalno-kraška	38,2

Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

1.6.2 Poročnost

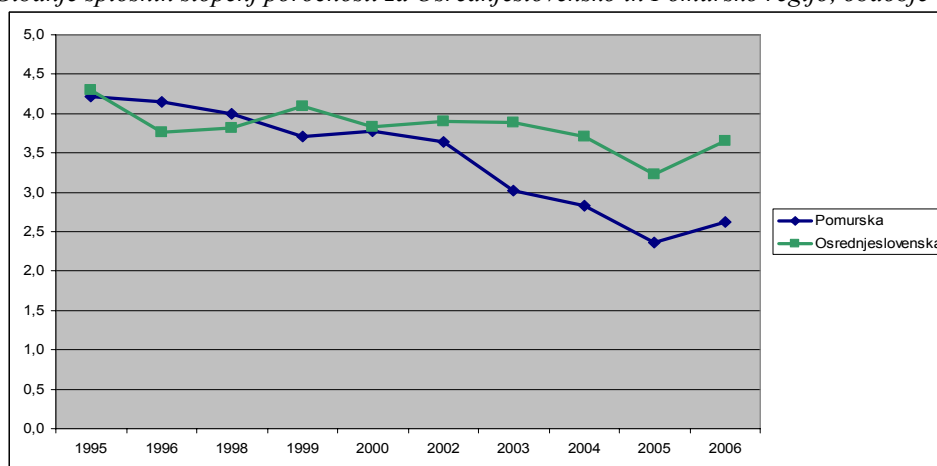
Poročnost razumemo kot nastajanje trajnejših skupnosti oseb nasprotnega spola, ki se v veliki večini primerov z rojstvom otrok spremenijo v družine. Poroka oziroma sklenitev zakonske zveze je prevladujoča oblika poročnosti. Hkrati pri analizi tega pojava preučujemo tudi razveznost in ovdovelost. Statistično se te pojave zlahka registrira, ker gre za posebni pravni akt. Vendar pa je v nekaterih družbah velik obseg ljudi, ki živijo v izvenzakonski skupnosti in le te je v statistično obdelavo težje zajeti. Izvenzakonske skupnosti se na mnogih področjih obnašajo enako ali zelo podobno kot zakonske zveze, zato je preučevanje takšnih pojavov, če nista vključeni obe kategoriji, nepopolno (Malačič, 2003, str. 63).

Poleg tega, da se spreminja starostna struktura Evrope, se spreminjajo tudi vzorci obnašanja v povezavi z ustvarjanjem družine in gospodinjstev. Ti so zaradi drugačnega zgodovinskega razvoja, vzorcev obnašanja in tradicije različni po posameznih državah in regijah. Pa vendar so nekatere ugotovitve značilne za celotno Evropo. Zadnjih 20 let število sklenitev zakonskih zvez pada. Pari poroke odlagajo v poznejša leta. Na drugi strani pa narašča število razvez. Pari imajo manj otrok, vedno več je gospodinjstev z enim staršem (The social situation in the European Union, 2006, str. 14).

Slika 6 prikazuje upad splošne stopnje poročnosti v obdobju dvanajstih let. Leta 1995 je imela Osrednjeslovenska regija nekoliko višjo splošno stopnjo poročnosti kot Pomurska, nato je nekaj

let bila stopnja poročnosti višja v Pomurski regiji, od leta 1999 naprej pa so vrednosti tega kazalnika v Pomurski regiji upadale bolj kot v Osrednjeslovenski. Leta 2006 sta imeli najvišjo stopnjo poročnosti Osrednjeslovenska in Notranjsko-kraška regija, in sicer 3,6 sklenjene zakonske zveze na 1000 prebivalcev. Najmanjšo vrednost je kazalnik dosegel v Spodnjeposavski (2,4) in Pomurski regiji (2,6). Ponovno pa se moramo zavedati, da je vrednost tega kazalca odvisna od starostne strukture prebivalstva.

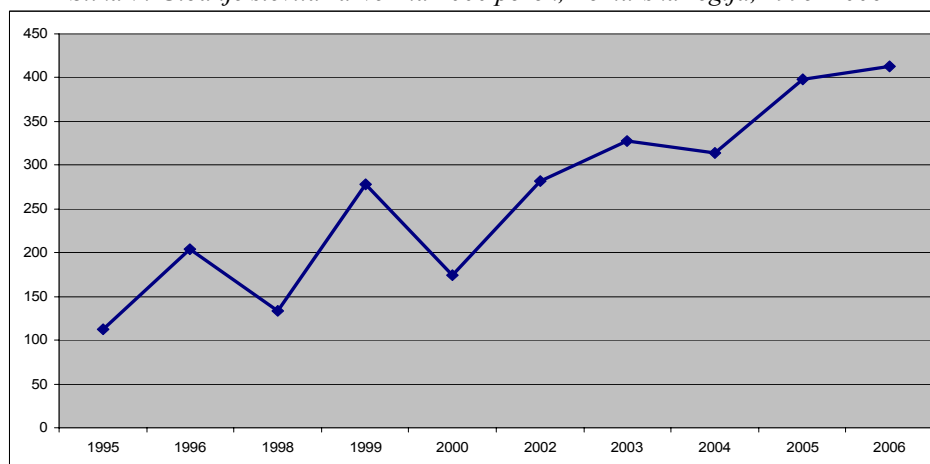
Slika 6: Gibanje splošnih stopenj poročnosti za Osrednjeslovensko in Pomursko regijo, obdobje 1995–2006

Vir: SI-STAT podatkovni portal; MNZ - Centralni register prebivalstva; Lastni izračuni.

Čeprav je v Sloveniji leta 2005 razmerje med številom razvez zakonskih zvez in številom sklenitev zakonskih močno naraslo, pa je bilo po podatkih Eurostata za leto 2005 eno najnižjih med državami Evropske unije (SURS, Sklenitve in razveze zakonskih zvez, 2006). V preučevanem obdobju, torej od leta 1995 do leta 2006, pa je izjemno narasla stopnja razvez na 1000 porok. V Pomurski regiji je leta 1995 znašala 112,1 ‰, nato pa sunkovito narasla na vrednost 412,5 ‰ v letu 2006 (glej Sliko 7). Najvišjo vrednost je leta 2006 kazalnik razen v Pomurski regiji dosegel tudi v Obalno-kraški (459,9 razveze na 1000 porok) ter Spodnjeposavski (455,6 ‰) regiji.

Slika 7: Gibanje števila razvez na 1000 porok, Pomurska regija, 1995–2006

Vir: SI-STAT podatkovni portal; MNZ - Centralni register prebivalstva; Lastni izračuni.

Najvišjo stopnjo poročnosti je v letu 2006 imela občina Rogašovci (4,8 ‰), sledile so ji občine Radenci, Razkrižje in Odranci. Kazalnik je bil nizek v občinah Sveti Jurij (0,7 ‰), Gornji Petrovci in Velika Polana (1,3 ‰), najnižjo vrednost pa je dosegel v občini Hodoš, kjer v letu 2006 ni bilo nobene poroke. Največ razvez zakonskih skupnosti na 1000 prebivalcev je bilo leta 2006 v občinah Hodoš (3 ‰) in Puconci (2,2 ‰). V občinah Dobrovnik in Kobilje pa v tem letu ni bila razvezana nobena zakonska skupnost.

Povprečna starost ženina in neveste ob sklenitvi zakonske zveze se iz leta v leto zvišuje. Že od sredine devetdesetih let povprečna starost ženina presega 30 let, povprečna starost neveste pa se tej vrednosti že približuje. Pred tremi desetletji sta bila oba precej mlajša, in sicer ženin povprečno za 4,9 leta, nevesta pa za 5,4 leta (SURS, Sklenitve in razveze zakonskih zvez, 2006). Tudi v Pomurski regiji v letu 2006 povprečna starost ob sklenitvi zakonske zveze obeh že presega 30 let, in sicer je znašala za nevesto 30,2, za ženina pa 33,1 leta.

S poroko in rojstvom otrok nastane družina. Ob popisu leta 2002 je bilo v Pomurski regiji 34.702 družin. Če družino razdelimo glede na tip, je bilo ob popisu v Pomurju največ zakonskih parov z otroki (53,74 ‰). Zakonskih parov brez otrok je bilo 21,91 ‰, kjer je odstotek, če primerjamo z drugimi regijami, najvišji. Družin z enim staršem je bilo skupaj 17,62 ‰, od tega 15,20 ‰ mater z otroki. Ob popisu se je 6,74 ‰ družin opredelilo za izvenzakonsko skupnost, od tega jih je 4,88 ‰ imelo otroke. V letu 1954 se je v Sloveniji zunaj zakonske zveze rodila dobra desetina otrok. V letu 2005 je ta delež strmo narasel na 46,1 ‰. Število otrok, rojenih zunaj zakonske zveze, je v EU-25 zelo različno. Leta 2004 se jih je največ rodilo v Islandiji (63,7 ‰) in na Švedskem (55,4 ‰). Slovenija se tako uvršča v zgornjo polovico EU-25 (Socialni razgledi 2006, str. 80).

Del slovenske populacije, ki vstopa v rodno obdobje, zavrača ali odlaga vstopanje v kakršnekoli partnerske zveze. Glede na tezo, da so zakonske zveze trdnejše od zunajzakonskih, lahko pričakujemo, da bo ta pojav negativno vplival na nivo rodnosti pri nas (Likar, 1998, str. 35). Glede na zgornje podatke lahko sklepamo, da se bo, podobno kot v Sloveniji, tudi v Pomurski regiji rodilo čedalje več otrok v izvenzakonskih skupnostih, in da stopnja poročnosti ne bo imela tako velikega vpliva na rodnost, kot ga je imela nekoč.

1.7 Smrtnost

Druga komponenta naravnega gibanja prebivalstva, smrtnost, deluje negativno na število prebivalstva. Smrt je proces, v katerem prenehajo delovati posamezni organi in funkcije človekovega telesa. Za posameznika je značilno, da odrašča in dozoreva do spolne zrelosti, nakar doseže biološki vrhunec, verjetno nekje med 20. in 30. letom starosti. Temu sledi postopna akumulacija fizioloških pomanjkljivosti, kar pomeni naraščanje verjetnosti smrti. Začenjajo se

pojavnjati znaki starosti, upadanje moči mišic in hitrosti reagiranja, hitrejše izpadanje in sivenje las, povečevanje krvnega tlaka ipd. Tako se pojavijo bolezni in vzroki smrti (Malačič, 2003, str. 120). Med letoma 1998 in 2006 se je število umrlih v Prekmurju gibalo med 1.318 v letu 2006 in 1.509 v letu 2003. Na število umrlih hkrati vpliva intenzivnost umiranja, število prebivalstva, kakor tudi starostna struktura prebivalstva. Boljšo sliko o smrtnosti nam zato podajo posamezni kazalci smrtnosti, ki ne vsebujejo vse teh vplivov hkrati.

1.7.1 Kazalci smrtnosti

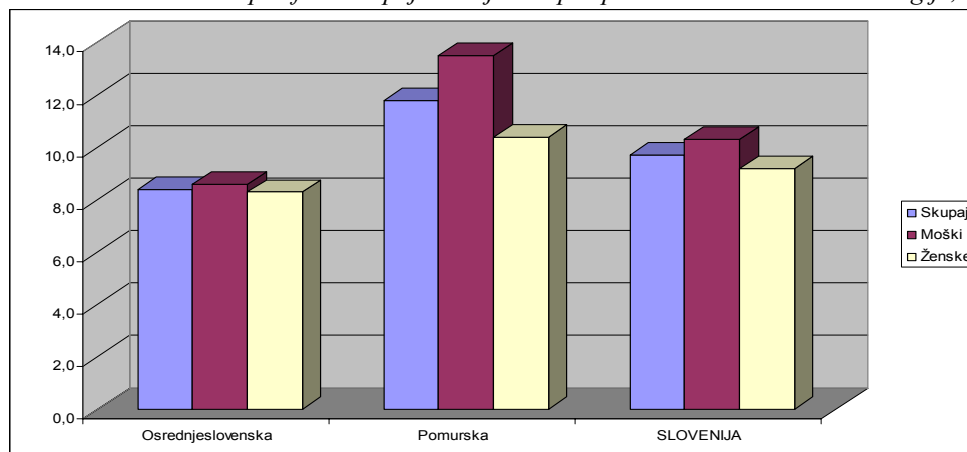
Eden izmed kazalcev smrtnosti je **splošna stopnja smrtnosti**, ki jo za neko leto izračunamo kot razmerje med številom umrlih in srednjim letnim številom prebivalstva. V letu 2006 je bila vrednost tega kazalca najvišja prav v Pomurski regiji, kjer je v povprečju umrlo 10,79 oseb na 1000 prebivalcev Pomurja. Najnižjo splošno stopnjo smrtnosti je v tem letu imela Gorenjska regija (7,74 ‰), medtem ko je slovensko povprečje znašalo 9,05 ‰.

Izmed pomurskih regij je bila najvišja splošna stopnja smrtnosti v letu 2006 v občini Hodoš (20,8 ‰), sledile so ji občine Šalovci (19,9 ‰), Gornji Petrovci (15,8 ‰) in Puconci (14,1 ‰). Na drugi strani je bila splošna stopnja smrtnosti najnižja v občini Razkrižje (5,9 ‰), sledile so ji občine Velika Polana (7,2 ‰), Sveti Jurij (8,6 ‰) in Gornja Radgona ter Križevci, kjer je umrlo v povprečju 9 oseb na 1000 prebivalcev posamezne občine.

Da izločimo vpliv razlik različnih starostnih struktur in tako lahko primerjamo razlike v zakonitostih umiranja, uporabljamo **standardizirane stopnje smrtnosti**. V nadaljevanju jih prikazujemo ločeno po spolu in nekaterih starostnih skupinah, in sicer za leti 1991 in 2003. Kot utež je uporabljena starostna struktura prebivalstva Slovenije. V letu 2003 ima Pomurska regija najvišjo vrednost kazalca (Slika 8) tako po splošni stopnji smrtnosti kot tudi po standardizirani stopnji smrtnosti (11,8 ‰), najnižjo pa po obeh kazalnikih Osrednjeslovenska regija (standardizirana stopnja smrtnosti je v letu 2003 znašala 8,4 ‰). Pod slovenskim povprečjem so glede standardiziranih stopenj smrtnosti tudi Gorenjska, Goriška in Obalno-kraška. Pri analizi tega kazalnika je opazna razlika med vzhodnim in zahodnim delom države, kjer je standardizirana stopnja umrljivosti nižja (Pečar, 2005, str. 65).

Opazne so tudi razlike med spoloma. V vseh regijah je umrljivost pri moških višja kot pri ženskah. Največja razlika med umrljivostjo moških in žensk je v Pomurski in Notranjsko-kraški regiji. Umrljivost moških je bila v letu 2003 v Pomurski regiji celo višja kot v letu 1991.

Slika 8: Standardizirane specifične stopnje umrljivosti po spolu za izbrane statistične regije, 2003

Vir: J. Pečar, *Regije 2005 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah, 2005, str. 48.*

Glede na druge regije so v Pomurski regiji največja odstopanja v starostnem razredu 45–64 let, kjer je standardizirana stopnja umrljivosti daleč najvišja. Znaša 10,4 ‰, kar pomeni, da bi v starostnem razredu 45–64 umrlo v povprečju 10,4 prebivalca Slovenije na 1000 prebivalcev Slovenije (prebivalstvo Slovenije smo izbrali kot standardno prebivalstvo), če bi umirali po zakonitostih umiranja prebivalcev Pomurja v preučevanem obdobju.

Ker večina smrti nastopi v starosti, vse smrti pred 65. letom štejemo kot prezgodnjo umrljivost (Pečar, *Regije 2005, str. 65*). Tudi ta je bila v letu 2003 najvišja v Pomurski regiji, tik za njo pa so še nekatere druge regije vzhodne Slovenije. Prezgodnja umrljivost moških v Pomurju je znašala 6 ‰, kar je bilo 3-krat višje od prezgodnje umrljivosti žensk v tej regiji, hkrati pa bistveno višja kot v drugih regijah (sledila ji je Savinjska regija z 4,8 ‰, povprečje za Slovenijo pa je znašalo 4,0 ‰).

V primerjavi z letom 1991 so se standardizirane stopnje smrtnosti za starost 65 let in več zmanjšale, kar je povezano s podaljševanjem pričakovanega trajanja življenja. Najvišja vrednost je bila v Pomurski regiji, še posebej pa so glede na druge regije odstopale vrednosti za moške. V letu 2003 je bila v Pomurski regiji standardizirana stopnja umrljivosti moških v starostnem razredu nad 65 let 71,6 ‰, žensk pa 48,5 ‰ (glej Tabelo 3 na strani 18).

Tabela 3: Standardizirane specifične stopnje umrljivosti po spolu za izbrane statistične regije, 1991 in 2003

	SKUPAJ												
	Skupaj		0-19		20-44		45-64		pod 65		65+		
	1991	2003	1991	2003	1991	2003	1991	2003	1991	2003	1991	2003	
Osrednjeslovenska	9,1	8,4	0,6	0,3	1,6	1,0	9,0	5,9	3,2	2,3	56,3	43,3	
Pomurska	11,6	11,8	0,7	0,5	2,0	1,6	11,6	10,4	4,0	4,0	72,5	56,5	
SLOVENIJA	10,1	9,7	0,7	0,4	1,7	1,2	10,4	7,3	3,6	2,9	61,8	49,0	
	MOŠKI												
	Osrednjeslovenska	9,3	8,6	0,8	0,3	2,5	1,4	12,4	8,4	4,3	3,3	66,5	49,9
	Pomurska	12,1	13,5	0,9	0,9	3,0	2,5	18,2	15,3	5,9	6,0	83,3	71,6
SLOVENIJA	10,6	10,3	0,9	0,5	2,6	1,0	15,0	10,4	5,0	4,0	74,8	59,0	
	ŽENSKE												
	Osrednjeslovenska	8,9	8,3	0,4	0,3	0,7	0,6	5,9	3,4	2,0	1,4	51,2	39,2
	Pomurska	11,2	10,4	0,6	0,1	0,8	0,6	6,1	5,4	2,1	2,0	66,2	48,5
SLOVENIJA	9,6	9,2	0,5	0,3	0,8	0,6	6,4	4,2	2,2	1,7	54,9	43,0	

Vir: J. Pečar, Regije 2005 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah, 2005, str. 51.

Podobno kot standardizirane stopnje smrtnosti se giblje tudi kazalnik **pričakovanega trajanja življenja** ob rojstvu, generacij, rojenih med letoma 1991 in 2003. Spet je opazna razlika med zahodnih in vzhodnim delom države, kjer lahko prebivalstvo pričakuje v povprečju za 2,5 leta krajšo življenjsko dobo v primerjavi z zahodnim delom Slovenije. Najnižja pričakovana življenjska doba rojenih v tem obdobju je bila v Pomurski regiji, še posebej je razlika ponovno izrazita pri moškem spolu (69,2 leta). Tako je tudi razlika med spoloma najvišja prav v preučevani regiji, in sicer kar 9,3 leta. Najvišja pričakovana življenjska doba pa je bila v Osrednjeslovenski regiji, kjer je znašala za ženske 80,3 leta, za moške pa 74 let, torej za 7,3 leta manj (Tabela 4).

Tabela 4: Pričakovano trajanje življenja ob rojstvu, po spolu in regijah, 1999–2003

Regija	Skupaj	Moški	Ženske	Razlika med ženskim in moškim spolom
Slovenija	76,2	72,2	80,0	7,8
Osrednjeslovenska	77,8	74,0	81,3	7,3
Obalno-kraška	77,1	73,4	80,8	7,4
Gorenjska	77,3	73,5	80,9	7,4
Goriška	77,6	73,6	81,4	7,8
Savinjska	75,2	71,4	79,0	7,6
Jugovzhodna Slovenija	75,2	70,8	79,7	8,9
Pomurska	73,8	69,2	78,5	9,3
Notranjsko-kraška	77,1	73,4	80,8	7,4
Podravska	75,3	71,2	79,2	8,0
Koroška	75,2	71,4	79,0	7,6
Spodnjeposavska	74,5	70,6	78,5	7,9
Zasavska	74,5	70,6	78,5	7,9

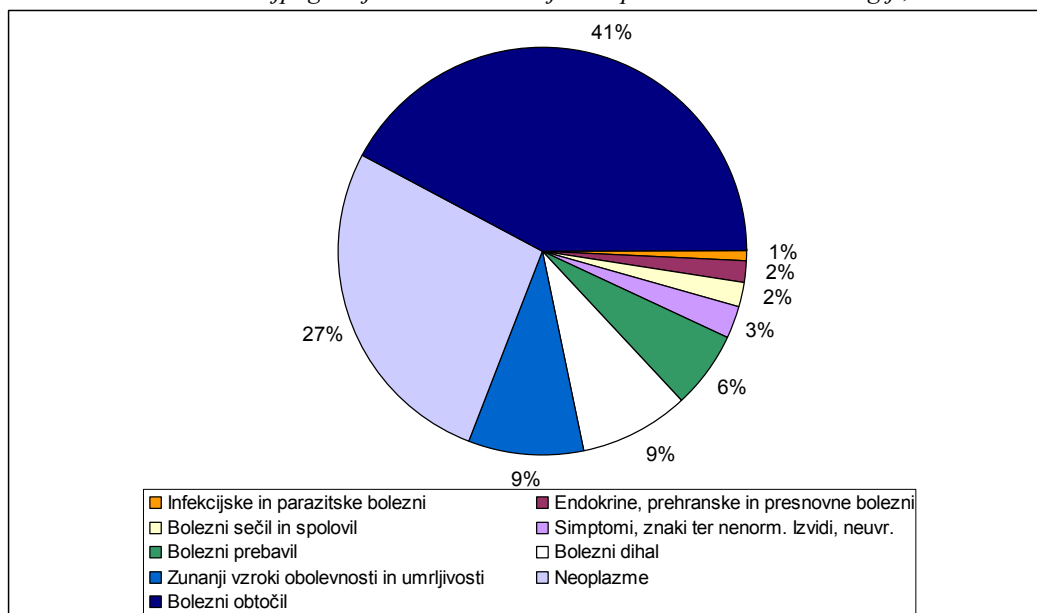
Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS.

1.7.2 Dejavniki smrtnosti

Na smrtnost vplivajo **endogeni** in **eksogeni** dejavniki. Prvi nastanejo znotraj človeškega organizma, drugi pa so posledica zunanjega okolja. Endogeni ali notranji dejavniki so biološko pogojeni in zato povezani s starostjo, spolom in procesom individualnega staranja. Poleg tega vključujemo v to skupino še dedne bolezni, prirojene napake in podobno. Eksogeni ali zunanji dejavniki so povezani s fizičnim in družbenim okoljem posameznika in celotnega prebivalstva. Pri tej skupini dejavnikov je smrt prezgodnja. Zunanje dejavnike lahko razdelimo na dejavnike fizičnega in družbenega okolja. Med prve štejemo podnebne in geomorfološke razmere, razširjenost različnih mikroorganizmov in drugih povzročiteljev bolezni, v drugo, ki je bolj pomembna, pa družbenoekonomski položaj posameznika, družbenih skupin in družbenoekonomsko razvitost v splošnem. Sem spadajo še kulturni in psihološki dejavniki. Navedeni skupini dejavnikov sta zelo prepleteni, zato je težko določiti vzrok smrti po enem ali drugem dejavniku. Vendar pa je zelo težko določiti vzroke smrtnosti, ki so povezani z biološkimi dejavniki, lažje pa je z ustreznimi politikami regulirati področje eksogenih dejavnikov (Malačič, 2003, str. 153).

Inštitut za varovanje zdravja od leta 1996 razvršča vzroke smrti po Mednarodni klasifikaciji bolezni in sorodnih zdravstvenih problemov za statistične namene – MKB, X. reviziji, ki je po priporočilu Svetovne zdravstvene organizacije WHO začela veljati leta 1993. V Pomurski regiji je leta 2006 prebivalstvo umiralo predvsem zaradi bolezni obtočil, neoplazem, zunanjih vzrokov obolevnosti in umrljivosti ter bolezni dihal (glej Sliko 9).

Slika 9: Devet najpogostejših vzrokov umrljivosti po MKB v Pomurski regiji, 2006

Vir: Baza podatkov umrlih (IVZ 46). Inštitut za varovanje zdravja.

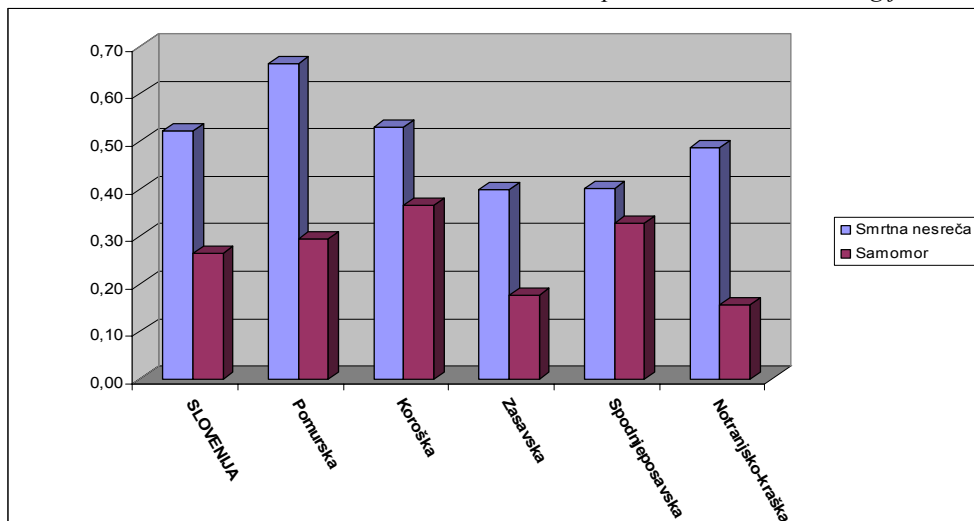
Tretjo skupino najpogostejših vzrokov smrti po MKB, zunanji vzroki obolevnosti in umrljivosti, sem razčlenila tudi po vrsti nasilne smrti (Priloga 1, Tabela 1). V letu 2006 je bilo v Pomurski

regiji 81 smrtnih nesreč in 36 samomorov. V starostnem razredu moških od 15 do 39 let se je zgodilo 36,5 % vseh smrtnih nesreč, medtem ko se je pri ženskah največ smrtnih nesreč (93,1 % vseh smrtnih nesreč pri ženskah) zgodilo v starosti 65 let in več.

Po umrljivosti zaradi samomora sodi Slovenija v sam vrh Evrope. Samomorilnost je najpogostejša na podeželju in v industrijsko manj razvitih mestnih okoljih severovzhodne Slovenije in je pojav, ki ga opažamo predvsem pri revnejših. Zlasti pri moških intenzivno narašča s starostjo (Likar, 1998, str. 19). V letu 2006 je bilo v tako v Sloveniji kot v Pomurju število samomorov pri moških veliko večje od števila samomorov žensk (86,1 % napram 13,9 %). Največji delež umrlih nasilne smrti je imel starostni razred 75–84 let, nekaj manj kot četrtino umrlih nasilne smrti pa jih je bilo iz starostnega razreda 15–39 let.

V primerjavi z nekaterimi izbranimi slovenskimi regijami (Slika 10) je po številu smrtnih nesreč na 1000 prebivalcev Pomurska regija na vrhu (0,66 umrlega zaradi smrtnih nesreč na 1000 prebivalcev), pri številu samomorov na 1000 prebivalcev v letu 2006 pa so pred njo Koroška, kjer je bila vrednost kazalnika največja (0,37 ‰), Spodnjeposavska (0,33 ‰), Podravska (0,32 ‰) in Savinjska regija (0,30 ‰). Najmanj umrlih na 1000 prebivalcev zaradi smrtnih nesreč sta imeli Zasavska in Spodnjeposavska (0,40 ‰) regija, pri samomorih pa je na dnu lestvice Notranjsko-kraška regija (0,16 ‰).

Slika 10: Število smrtnih nesreč in samomorov na 1000 prebivalcev v izbranih regijah, 2006

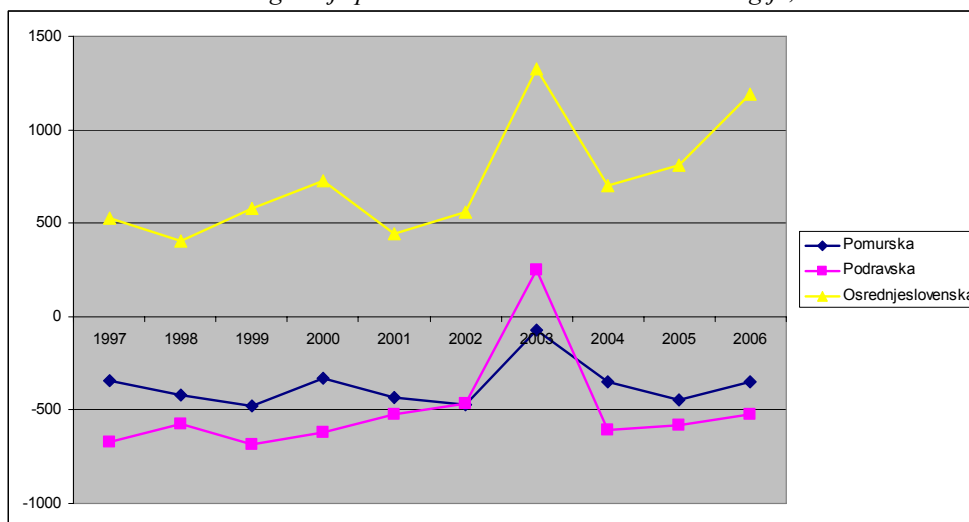
Vir: Baza podatkov umrlih (IVZ 46). Inštitut za varovanje zdravja; Lastni izračuni.

1.8 Naravno gibanje prebivalstva

Če od rodnosti odštejemo smrtnost, dobimo **naravni prirastek prebivalstva**. V primeru, da število živorojenih presega število umrlih, je naravni prirastek pozitiven, v nasprotnem primeru pa negativen. V Pomurski regiji se je upad števila prebivalstva začel že sredi osemdesetih let. Zaradi odseljevanja rodne populacije, ki je najbolj selilna, in povečanja števila starejše

populacije, ki močno vpliva na kazalnike smrtnosti, beležimo v preučevani regiji negativen naravni prirastek (Josipovič, 2004, str. 75).

Slika 11: Naravno gibanje prebivalstva za izbrane statistične regije, 1997–2006

Vir: Statistični letopisi 1998–2007, SURS.

Slika 11 prikazuje gibanje naravnega prirastka po letih za tri izbrane statistične regije. Podravska regija, ki je v skoraj vseh preučevanih letih imela najnižji naravni prirast, je imela v letu 2006 nizko splošno stopnjo natalitete (8,4 ‰) in visoko stopnjo smrtnosti (10,03 ‰). Za primerjavo sem prikazala še gibanje naravnega prirastka v Osrednjeslovenski regiji, kjer je ta najvišji.

1.9 Selitve

Selitve ali **migracije** pomenijo prostorski premik posameznih prebivalcev ali selivcev iz odselitvenega v priselitveno območje. Poznamo več različnih delitev selitev, najbolj splošna razvrstitev deli selitve po selitvenih ravneh na **notranje** in **zunanje**. Prve potekajo znotraj nekega območja (naselja, občine, države), druge pa zunaj njega. Pri zunanjih selitvah ločimo izraza imigracije, ki pomenijo priselitve v državo, in emigracije, ki označujejo odselitve iz države (Malačič, 2003, str. 155–156). Glede na razpoložljivost podatkov se bomo osredotočili na državo in selitve znotraj nje imenovali medregionalne selitve, zunanje selitve, torej selitve iz države, pa bomo preučevali po posameznih regijah, s poudarkom na Pomurski.

1.9.1 Sezonstvo, izseljenstvo in Pomurje skozi čas

Začetki sezonstva segajo v čas po odpravi tlačanstva. Prekmurje je v okviru Madžarske predstavljalo skrajno periferijo. Pogojev za industrijo pokrajina ni imela, zemlja pa je bila razkosana, gosto naseljena in neenakomerno razdeljena med veleposestnike in kmete. Zato je veliko kmečkih delavcev živelo na robu preživetja, v veliki revščini. Tako so v drugi polovici 19.

stoletja začeli Prekmurci odhajati na sezonska dela na madžarska posestva. Ob prelomu stoletja so sezonski delavci začeli odhajati na delo v Slovenijo, Avstrijo in Ameriko (Bevc, 2003, str. 240).

V obdobju pred prvo svetovno vojno so Prekmurci delali v Slavoniji, na Ogrskem in v Avstriji. Med prvo svetovno vojno so se migracijski tokovi nekoliko umirili. Zaradi zaprtih možnosti zaposlovanja na Madžarskem je bila leta 1920 v Murski Soboti ustanovljena Posredovalnica za delo. Z njeno pomočjo je med obema svetovnima vojnama odšlo na delo v druge kraje v državi in v tujino okoli 70.000 ljudi. V tem času naj bi po mnenju nekaterih avtorjev odliv prebivalcev iz Prekmurja dosegel svoj vrhunec. Največ jih je odhajalo v Francijo in Nemčijo. Razlogi za množično odhajanje so bili predvsem v tem, da se nova oblast po letu 1919 (priključitev Prekmurja k Jugoslaviji) površno lotevala odstranitve vzrokov, ki so silili ljudi v tujino. Po prvi svetovni vojni se je prvi izseljenski val izselil v Južno Ameriko (Argentino in Urugvaj), ZDA in Kanado, drugi v severne dele Jugoslavije, tretji pa v Francijo in Nemčijo. Slednji se je prekinil ob Hitlerjevem osvajanju Evrope. S tem se je zaključila množična doba sezonstva, ko so se sezonski delavci množično vračali iz Nemčije in Francije (Bevc, 2003, str. 240).

Po drugi svetovni vojni so ljudje odhajali iz Pomurske regije na sezonsko delo v Vojvodino, na Kočevsko in v vsa večja industrijska mesta v Sloveniji. Čeprav so bile zaposlitve sezonske, se je mnogo delavcev za stalno naselilo v krajih, kjer so delali, predvsem v Ljubljani in Mariboru. Meddržavne selitve iz Pomurja so v tem obdobju bile usmerjene predvsem v Avstrijo in od tam naprej zaradi ugodnejših pogojev bivanja v ZR Nemčijo in v Švico. Prebivalci Pomurja so se zaposlovali predvsem kot dninarji (nekajdnevna migracija), sezonski delavci (jesenska in spomladanska kmečka opravila) in redno zaposleni. Kasneje so se zaposlovali v industriji, gradbeništvu, kmetijstvu in gostinstvu. Podobne migracije beležimo tudi danes (Lukšič-Hacin, 2003, str. 230–235).

1.9.2 Medregionalne selitve

V to skupino spadajo tokovi migracij znotraj Slovenije, torej med statističnimi regijami. Pri tem je imigrant oseba, ki se je preselila v drugo naselje oziroma v tem primeru regijo in tam prijavila prebivališče, emigrant pa oseba, ki se je odselila v drugo regijo v Sloveniji (SURs: Metodološka pojasnila, Definicije). Letni obseg medregionalnih selitev se je v Sloveniji v devetdesetih letih gibal med 2,7 in 3,7 selivca na 1000 prebivalcev. V prvi polovici devetdesetih let je obseg medregionalnih selitev (število odseljenih v druge regije in število priseljenih iz drugih regij na 1000 prebivalcev) največji v Zasavski, Spodnjeposavski in Notranjsko-kraški regiji, najmanjši pa v Podravski, Pomurski in Goriški regiji (Bevc, 2003, str. 248).

V letu 2006 se je odselilo 393 prebivalcev Pomurske regije, od tega 183 moških in 210 žensk, in sicer največ v Podravske regijo (199 prebivalcev), sledita ji Osrednjeslovenska (115) in Savinjska regija (21). V regijo se je v istem letu priselilo 287 prebivalcev iz drugih regij Slovenije, njihova struktura pa je enaka kot pri odselitvah, s tem da se je v Pomursko regijo priselilo več prebivalcev iz Podravske regije (216 prebivalcev), kot se jih je tja odselilo iz Pomurske regije. Pri Osrednjeslovenski regiji je ravno obratno, tako da Pomurska regija z njo beleži negativni prirast, ki znaša - 32 oseb. Tudi v Pomursko regijo se je v tem letu priselilo več žensk kot moških (Priloga 1, Tabela 4).

Na osnovi prikazanih podatkov izračunana splošna stopnja emigracij je leta 2006 v Pomurski regiji znašala 3,22 odseljenega prebivalca na 1000 prebivalcev Pomurja, splošna stopnja imigracij pa 3,17. Najvišjo splošno stopnjo emigracij je imela Zasavska regija (8,03), najnižjo pa, takoj za Pomursko, Podravska regija (2,71). Imigracije med regijami so bile v letu 2006 največje v Notranjsko-kraški regiji (6,42), najmanj pa se jih je priselilo v Goriško regijo (2,23). Tako je v tem letu neto stopnja selitev rahlo negativna (-0,05). Medregionalne selitve tako nimajo toliko vpliva na spremembo števila prebivalstva Pomurja.

1.9.3 Meddržavne selitve

Pri meddržavnih oziroma zunanjih selitvah je priseljeni prebivalec (imigrant) oseba, ki se je v Slovenijo priselila iz tujine in v Sloveniji prijavila prebivališče ali vrnila iz tujine po več kot treh mesecih začasnega bivanja v tujini in je svoj odhod pred odhodom v tujino prijavila v upravni enoti svojega stalnega prebivališča. Odseljeni (emigrant) pa je prebivalec Slovenije, ki je v Sloveniji odjavil prebivališče z namenom, da se bo odselil v tujino ali je začasno odšel v tujino za več kot tri mesece in je svoj odhod prijavil v upravni enoti svojega stalnega prebivališča² (SURS: Metodološka pojasnila, Definicije). Gre za definicijo, ki je veljala v preteklosti; trenutno je ta definicija, kot omenjeno v besedilu, v procesu spreminjanja in se bo meja iz treh mesecev pomaknila na eno leto.

V devetdesetih letih je Pomurska regija imela najnižji delež tujcev in beguncev v celotnem prebivalstvu. Odseljeni so bili v povprečju za 1,5 leta mlajši od priseljenih/povratnikov (povprečna starost odseljenih je bila 31 let), med njimi pa je bilo v nasprotju s priseljenimi več žensk kot moških. Izobraženost obeh kategorij selivcev je bila podobna, s tem da so bili oboji v povprečju manj izobraženi od obeh kategorij selivcev na ravni Slovenije (Bevc, 2003, str. 256).

Neto stopnja selitev v tujino je bila v Pomurski regiji leta 2006 pozitivna, a najnižja v Sloveniji (0,07). 9 oseb več se je v Pomursko regijo iz tujine priselilo, kot pa odselilo. Med priseljenimi iz tujine je bilo več moških (67,6 %) kot žensk, prav tako med odseljenimi v tujino (63,4 %).

² Sprememba definicije prebivalstva v letu 2008 (več o tem na str. 2) bo bistveno vplivala na podatke o številu migracij.

Splošni stopnji imigracije (3,03 ‰) in emigracije (2,95 ‰) sta bili v primerjavi z drugimi regijami zelo nizki (Priloga 1, Tabela 4). Najvišjo splošno stopnjo imigracij (18,40 ‰) in emigracij (12,62 ‰) je v letu 2006 imela Obalno-kraška regija, prav tako pa tudi najvišjo neto stopnjo selitev (5,77). Največ priseljenih iz tujine je v tem letu imela Osrednjeslovenska, najmanj pa Pomurska regija. V tujino se jih je največ odselilo iz Osrednjeslovenske regije, in sicer 4027, najmanj pa iz Zasavske regije (178 odseljenih).

Največ priseljenih iz tujine je bilo v občini Dobrovnik (10,14 ‰), prav tako se jih je veliko priselilo v občini Moravske Toplice (7,97 ‰) in Lendava (7,72 ‰). V letu 2006 se je največ ljudi odselilo v tujino iz občin Moravske Toplice (10,52 ‰), Dobrovnik (9,42 ‰) in Razkrižja (6,61 ‰).

Negativno neto stopnjo obeh vrst selitev sta v tem letu imeli Zasavska in Koroška regija, takoj za njima pa je bila Pomurska regija z rahlo pozitivno neto stopnjo selitev (0,02). Obalno-kraška regija je v skupnem seštevku imela najvišjo neto stopnjo selitev v tem letu (7,11). Po občinah je bil najvišji selitveni prirastek v občinah Lendava (50 oseb več se je priselilo, kot pa se jih je odselilo), Turnišče (23 oseb) in Križevci (21 oseb), najnižji pa v občinah Gornja Radgona (−31 oseb), Radenci (− 30 oseb) in Črenšovci (− 24 oseb).

2 ANALIZA PROBLEMA BEGA MOŽGANOV IZ POMURSKE REGIJE

2.1 Prebivalstvo po aktivnosti

Aktivno prebivalstvo sestavljajo delovno aktivni prebivalci in brezposelne osebe skupaj. Pri podatkih glede aktivnosti, delovne aktivnosti in brezposelnosti, ki jih bom predstavila v nadaljevanju, so uporabljeni registrski podatki, ki so na voljo tudi na nižjih teritorialnih ravneh (statistične regije, občine). Drugi možni vir teh podatkov je Anketa o delovni sili, ki zagotavlja mednarodno primerljivost podatkov, vendar pa so na voljo samo za Slovenijo kot celoto. Anketa o delovni sili poskuša boljše odražati dejanski status na trgu dela, medtem ko je pri registrskih podatkih kriterij formalni status (SURS, Aktivno prebivalstvo, Metodološka pojasnila).

2.1.1 Stopnja aktivnosti

Stopnja aktivnosti kaže, koliko je izkoriščen delovni potencial. Pokaže nam tudi odstotni delež aktivnega prebivalstva v delovno sposobnem prebivalstvu (osebe, stare več kot 15 let). V prvem polletju leta 2006 je v Pomurski regiji znašala 63,8 %, kar je pod slovenskim povprečjem

(64,5 %). V tem obdobju je bila najnižja v Podravski regiji (62,6 %), najvišja pa v Notranjsko-kraški regiji (66,7 %).

2.1.2 Stopnja delovne aktivnosti

S pomočjo tega kazalnika izražamo delež delovno aktivnega prebivalstva (kakor Statistični urad RS prevaja temin *persons in employment*, torej vsebinsko »zaposleni«) med delovno sposobnim prebivalstvom (kakor Statistični urad RS opredeli osebe, stare 15 let ali več). Pove nam torej, kolikšen delež celotnega delovno sposobnega prebivalstva je zaposlen. **Stopnja delovne aktivnosti** je vedno nižja od stopnje aktivnosti, ker slednja vključuje tudi brezposelne.

Najvišjo registrirano stopnjo zaposlenosti je v prvem polletju leta 2006 imela Notranjsko-kraška regija (61,8 %), slovensko povprečje pa so presegale tudi Osrednjeslovenska, Jugovzhodna Slovenija, Goriška, Gorenjska in Obalno-kraška regija. Najnižjo formalno stopnjo zaposlenosti je imela Pomurska regija (52,7 %), kar je dobrih 91 % slovenskega povprečja. V obdobju od leta 2000 do leta 2006 (prvo polletje) se je formalna Stopnja delovne aktivnosti v Pomurski, Jugovzhodni Sloveniji in Koroški regiji zmanjšala, v vseh ostalih statističnih regijah pa se je povečala.

Delovno aktivno prebivalstvo delimo na zaposlene (kakor Statistični urad prevaja *persons in paid employment*, ki so torej vsebinsko »plačani zaposleni«). Pri skupini zaposlenih je bilo leta 2006 86,8 % zaposlenih pri pravnih osebah, drugi pri fizičnih. Pri samozaposlenih jih je bilo največ zaposlenih v kmetijstvu (65,18 %), kar je največ v Sloveniji (druga najvišja je Spodnjeposavska regija z 54,13 % zaposlenih v kmetijstvu). V Pomurju je bilo leta 2006 med samozaposlenimi 32,14 % samostojnih podjetnikov, ostalo so bile osebe, ki opravljajo poklicno dejavnost.

V predelovalni industriji je dobra polovica delavcev zaposlena v tekstilni industriji. Zaposleni v tekstilni in živilskopredelovalni industriji sestavljajo 66,5 % vseh zaposlenih v predelovalni dejavnosti. Predelovalne dejavnosti pa pomenijo tretjino vseh zaposlenih v Pomurju. S takšno razporeditvijo na trgu dela so skladne tudi potrebe po delavcih in pripravnikih (glej Priloga 1, Tabela 3). V Pomurski regiji je približno 50 % brezposelnih oseb brez strokovne izobrazbe, potreb po teh delavcih pa je bilo v letu 2005 le za polovico teh. Povsem obratno je za osebe s III. in IV. stopnjo izobrazbe, kjer je bilo dvakrat več prijavljenih potreb, kot je brezposelnih, in še to večinoma po drugačnih poklicih, kot jih imajo prijavljene brezposelne osebe. S V. stopnjo izobrazbe je bilo leta 2005 prijavljenih več brezposelnih, kot so znašale potrebe po delovni sili s to stopnjo izobrazbe. Pri VI. stopnji izobrazbe potrebe le rahlo presegajo število brezposelnih oseb, potrebe po VII. stopnji strokovne izobrazbe precej presegajo število brezposelnih s to stopnjo izobrazbe (RRP Pomurske regije, str. 44–45).

2.1.3 Stopnja registrirane brezposelnosti

Registrirano brezposelna oseba je tista, ki je (SURS, Metodološka pojasnila):

- registrirana kot brezposelna na Zavodu za zaposlovanje,
- nima zaposlitve in ni zaposlena,
- ni lastnik ali solastnik podjetja, v katerem bi v zadnjem času ustvarjala dohodek za preživljanje in ne opravlja samostojne dejavnosti,
- ni lastnik, zakupnik ali uporabnik drugih nepremičnin, s katerimi se lahko preživlja,
- nima nobenih drugih virov rednih dohodkov za preživljanje.

V prvem polletju leta 2006 je bila stopnja registrirane brezposelnosti v Pomurski regiji najvišja (16,8 %) in je skoraj za 70 % presegala slovensko povprečje (9,9 %). Stopnja registrirane brezposelnosti je bila najnižja v Goriški regiji (6,5 %).

V Pomurski regiji je bil v prvem polletju leta 2006 najvišji odstotek iskalcev prve zaposlitve med brezposelnimi (27,2 %). V Gorenjski regiji je ta odstotek znašal 15,9. Slovensko povprečje je bilo 22,8. V istem obdobju je bilo v Pomurju 21,2 % mladih med brezposelnimi. Višji odstotek od Pomurske sta imele le dve regiji, in sicer Koroška (22,4 %) in Zasavska regija (24,6 %). Vendar pa se odstotek mladih med brezposelnimi po regijah iz leta v leto zmanjšuje (od leta 2002 do prvega polletja 2006 se je v Pomurski regiji zmanjšal za 6,1 odstotnih točk). Brezposelnost po spolu je v Pomurski regiji skoraj izenačena. Tako je bilo v prvem polletju 2006 med brezposelnimi 50,2 % žensk, kar je bilo v primerjavi z drugimi regijami najmanj (slovensko povprečje je znašalo 54,2 %).

V tem obdobju je bil v Pomurski regiji presežek delovnih mest nad aktivnim prebivalstvom, in sicer za 23,9 % glede na domače aktivno prebivalstvo. V Osrednjeslovenski regiji je bil primanjkljaj delovnih mest za 11,7 % domačega aktivnega prebivalstva (slovensko povprečje je presežek v višini 9,9 %).

2.2 Analiza gospodarskih družb

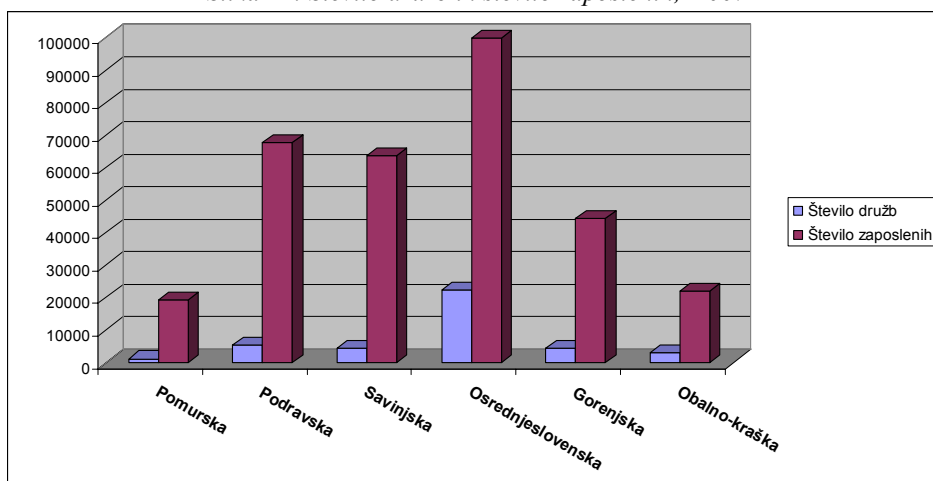
Leta 2005 je bilo v Pomurski regiji 96,4 % majhnih podjetij, ki so zaposlovale 37 % vseh zaposlenih ter 3 % velikih družb, ki je zaposlovala dobrih 40 % vseh zaposlenih. Za Pomursko regijo je značilna bistveno manjša zaposlitev v mikro podjetjih (1–9 zaposlenih) in malih podjetjih (10–49 zaposlenih). Od celotne regijske zaposlitve je le 9,1 % zaposlitev realiziranih v mikro podjetjih (V Sloveniji 13,4 %, v EU pa 35 %) (RRP Pomurje 2007–2013, 2007, str. 32).

V letu 2007 je bilo na območju Pomurske regije registriranih 1.268 družb, kar je 2,6 % slovenskih družb. V družbah je bilo zaposlenih 19.298 ljudi, kar je 3,9 % vseh zaposlenih v

družbah v Sloveniji. Pomurske družbe so skupno ustvarile 1.812.260 tisoč evrov čistih prihodkov od prodaje, kar je 2,5 % čistih prihodkov od prodaje, ustvarjenih v družbah v Sloveniji. Na trgih EU in zunaj EU so pomurske družbe ustvarile 472.016 tisoč EUR čistih prihodkov od prodaje, kar je 2,1 % od celotnih čistih prihodkov od prodaje, ki so jih ustvarile slovenske družbe na trgih EU in zunaj EU. Neto dodana vrednost pomurskih družb je v letu 2007 znašala 381.688 tisoč EUR, kar je za 21 % več kot v letu 2006. Čisti dobiček družb v Pomurski regiji je znašal 82.306 tisoč EUR, kar je za 124,8 % več kot v letu 2006.

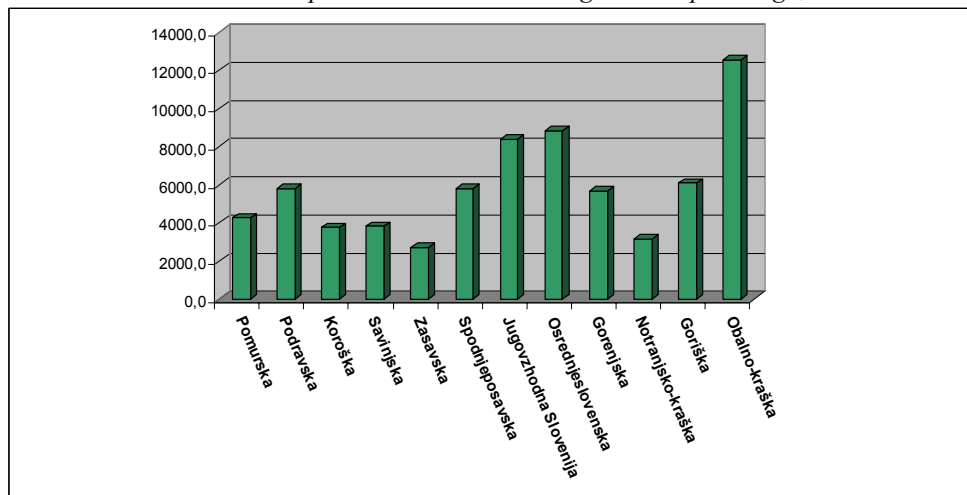
V letu 2007 je v Pomurski regiji delovalo 2.996 samostojnih podjetnikov, kar je 4,8 % samostojnih podjetnikov v Sloveniji. V Pomurski regiji je bilo 7,1 % zaposlenih pri samostojnih podjetnikih v Sloveniji. Delež čistih prihodkov od prodaje je znašal 5,4 % čistih prihodkov od prodaje slovenskih samostojnih podjetnikov. Neto dodana vrednost samostojnih podjetnikov v Pomurju se je glede na leto 2006 povečala za 23 % (po regijah je bil odstotek višji le v Zasavki, kjer je znašal 28 %). Podjetnikov neto dohodek v Pomurski regiji se je leta 2007 (22.183 tisoč EUR) glede na leto 2006 povečal za 28,8 %.

Slika 12: Število družb in število zaposlenih, 2007

Vir: Informacija o poslovanju gospodarskih družb, zadrug in samostojnih podjetnikov v Republiki Sloveniji v letu 2007, Ajpes.

Slika 13: Družbe po neto čistem dobičku/izgubi na zaposlenega, 2007

Vir: Informacija o poslovanju gospodarskih družb, zadrug in samostojnih podjetnikov v Republiki Sloveniji v letu 2007, Ajpes.

2.3 Izobraževalni sistem v Pomurski regiji

Gospodarski razvoj določenega gospodarskega območja je v tesni zvezi s kadrovsko strukturo in usposobljenostjo prebivalcev. Zaloga znanja, s katerim neka družba razpolaga, je eden izmed pglavitnih generatorjev hitrejšega razvoja. Zato je nujno zagotavljanje čim višje usposobljenosti prebivalcev. Samo izobrazba ni dovolj, temveč tudi ustvarjanje potrebnih pogojev, da to pridobljeno znanje lahko prispeva k večjemu gospodarskemu napredku. Dobro razvite regije se na osnovi obstoječe gospodarske infrastrukture, naprednih tehnologij, vzpostavljenih in uveljavljenih poslovnih tokov, tradicije, stopnje izobraženosti ipd. razvijajo hitreje od drugih. Nerazvitost se tako odpravlja s finančnimi in drugimi razvojno naravnanimi spodbudami, razvojem perspektivnih gospodarskih panog in predvsem z vlaganji v človeške vire tako na ravni formalnega izobraževanja kot tudi dopolnilnega in permanentnega izobraževanja zaposlenih. Velikokrat so prav naložbe v znanje zagotovile konkurenčno prednost pred razvitejšimi regijami.

Izobraževanje v Pomurju poteka na osnovnošolski in srednješolski ravni. Prav tako deluje ena višja strokovna šola, en visokošolski program, v obliki izrednega študija pa se vsaj delno izvaja tudi nekaj drugih visokošolskih programov. Za zdaj v regiji ni nobene oblike univerzitetnega in podiplomskega izobraževanja.

Predšolska vzgoja in osnovnošolsko izobraževanje sta v regiji dobro organizirana. V začetku šolskega leta 2006/07 je bilo na tem območju 67 samostojnih vrtcev, vrtcev z enotami in enote vrtcev. Prav tako je bilo v regiji 52 šol, med katere vključujemo samostojne in matične osnovne šole ter podružnice osnovnih šol v okviru matičnih osnovnih šol.

Za osnovne šole je s strani občin dobro poskrbljeno, saj v povprečju opremljenost šol in sama primernost infrastrukture ni kritična in tudi ne zaostaja bistveno za slovenskim povprečjem. Razvejanost osnovnošolske mreže v regiji je zadovoljiva, čeprav je na regionalni ravni opazna

razlika v opremljenosti in kadrovske strukturi med šolami na urbanih in ruralnih območjih. Z vlaganjem v človeške vire, torej z izpopolnjevanjem in dokvalifikacijo pedagogov, se slednja lahko izboljša (Slavinec, 2003).

Velika večina osnovnošolcev po končanem šolanju nadaljuje izobraževanje na srednjih šolah. V Pomurju jim to omogoča 8 srednjih šol s programi srednjega poklicnega in strokovnega šolstva ter splošnoizobraževalnimi programi v Murski Soboti, Lendavi, Ljutomeru in Radencih. Čeprav imajo mladi možnost srednješolskega izobraževanja v regiji, se veliko srednjih šol ubada s prostorsko stisko, z neprimernimi učilnicami in s pomanjkanjem telovadnic. Vendar pa obstaja izjema na tem področju, to je gradnja nove ekonomske šole v Murski Soboti. Po skoraj 30 letih se je 7. januarja leta 2008 v nove prostore preselilo 620 dijakov, 408 študentov in 90 profesorjev ter strokovnih delavcev. Nadstandardni prostori novega, 15 milijonov evrov vrednega izobraževalnega središča, so razdeljeni na 8.300 m² uporabnih pedagoških površin, 19 kabinetov, 26 oddelkov, 26 učilnic in 1.088 m² veliko telovadnico s 400 sedeži, ki jo označujejo kot enega najlepših in največjih športnih objektov v Pomurju. Tako so se možnosti za delo v novi šoli neprimerno izboljšale.

Vprašanje pa je, ali obstaja v Pomurju dovolj pester program srednjih šol. Trenutna ocena je, da ponudba izobraževalnih programov v Pomurju ni povsem primerna, saj ni usklajena s potrebami lokalnega gospodarstva. Tako je tudi perspektivnost določenih izobraževalnih programov slaba, saj ni v tesni zvezi z zaposlitvenimi možnostmi v regiji. Zaradi ukinitve nekaterih strokovnih srednješolskih tekstilnih in kmetijskih programov in nižjih pogojev ob vpisu se velika večina osnovnošolcev vpisuje v gimnazijske programe. Tako se delež gimnazijcev v zadnjih petih letih izjemno povečuje in se približuje 40 % vse srednješolske populacije. Posledice tega so nižja povprečna raven znanja maturantov, neuspešnost študija in v končni fazi brezposelnost. Pri pridobivanju novih programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja je negativno vlogo odigral neenoten pristop oziroma premajhno povezovanje šol in socialnih partnerjev pri potrjevanju teh programov s strani države (RRP Pomurje 2007–2013, str. 40).

V regiji trenutno ni nobenega univerzitetnega in podiplomskega programa. V Rakičanu se izvaja redni visokošolski program Management v agroživilstvu in razvoj podeželja. V študijskem letu 2004/2005 je Višja strokovna šola Šolskega centra Velenje začela izvajati program informatika na dislocirani enoti v Murski Soboti. Jeseni leta 2008 pa so predvideni naslednji izredni visokošolski programi: komerciala na Ekonomski šoli v Murski Soboti, strojništvo na Dvojezični šoli v Lendavi in podjetništvo na Ljutomerski gimnaziji. V fazi priprave so še nekateri drugi visokošolski programi, med njimi tudi iz področja turizma. Prav tako je pod okriljem že prej omenjene Ekonomske šole Murska Sobota višja šola, kjer izvajajo tri višješolske študijske programe (komercialist, računovodja in poslovni sekretar). Čeprav je v regiji preveliko število ekonomskih tehnikov, je tak višješolski program lahko le odložitev reševanja zaposlitvene problematike. Vendar so diplomanti zaradi dodatnih znanj in višje formalne izobrazbe bolj konkurenčni na trgu delovne sile, pa tudi znanje celotne populacije se nadgrajuje. Zato je

vsekakor spodbudno prizadevanje za čim večjo dostopnost študija v regiji, saj je izobrazbena struktura prebivalcev Pomurja še vedno podpovprečna (glej Sliko 15 na strani 33). V regiji primanjkuje ustrezno izobražen tehnični kader. Ta problem se dodatno zaostreje z odlivanjem tehnikov v sosednjo Avstrijo, kjer za enako delo zaslužijo bistveno več.

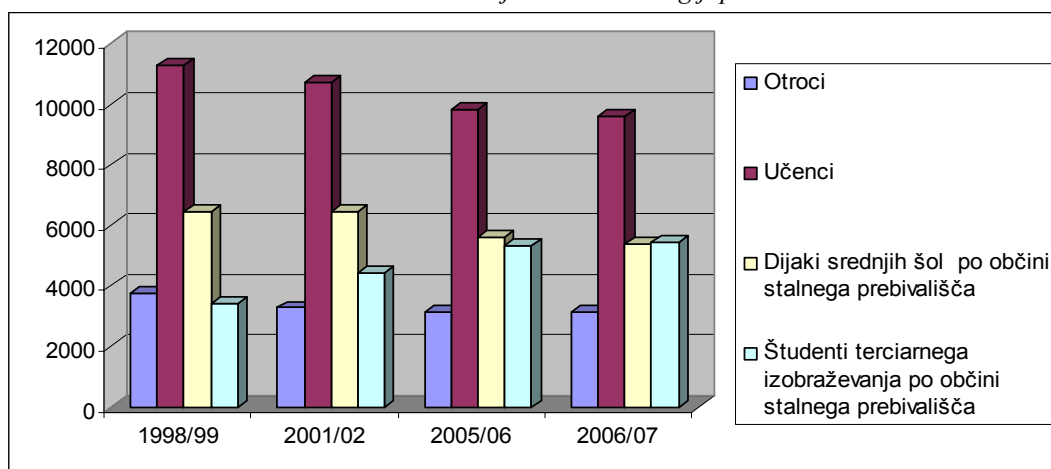
Pri preučitvi študijskih programov je najprimerneje izbrati najperspektivnejše programe, katere regija nujno potrebuje in za katere obstaja dovolj veliko število potencialnih študentov. V agenciji RRA Mura ugotavljajo, da bi po prvem kriteriju bil najprimernejši tehnični in naravoslovni program, vendar se pojavlja vprašanje zadostnega vpisa. Pri takšnih kadrih, ki so izurjeni v tehničnem znanju, je potreben načrt, kako jih obdržati v regiji, in ne toliko potreba po študijskem programu. Študentje se še vedno v večji meri bolj zanimajo za programe, katerih ponudba kadrov že presega povpraševanje (veliko število ekonomistov, pravnikov ipd.). Iz tega sledi, da je treba v regiji ponuditi nove programe, ki se v tem prostoru še ne izvajajo, kar pomeni, da ne pomenijo neposredne konkurence obstoječim, vendar omogočajo privlačne zaposlitvene možnosti diplomantov. Zanimivi pa morajo biti tudi za prebivalce zunaj regije, saj se le tako lahko doseže zadovoljiv vpis.

Ker je lega Pomurja na stičišču treh držav, bi lahko bila zanimiva vpeljava mednarodnih programov, predvsem na podiplomski ravni. V regiji že načrtujejo realizacijo visokošolskih programov in podiplomskega študija za evropske študije. Pri zadnjem bi izvedba potekala s sodelovanjem Univerze v Ljubljani. Kot glavni nosilec, spodbujevalec in koordinator dodatnega in dopolnilnega izobraževanja v regiji je bil leta 2005 ustanovljen zavod Raziskovalno izobraževalno središče Murska Sobota (RIS). Ustanovitelji, to so lokalne skupnosti, gospodarske in obrtne zbornice, pomurska podjetja in druge razvojno naravnane institucije, so zavod ustanovile z namenom vzpostavitve visokošolskega izobraževanja in znanstveno raziskovalne dejavnosti v Pomurju. Tako se je v letu 2006 začel izvajati redni visokošolski študijski program Management v agroživilstvu in razvoj podeželja, ki je lociran v rakičanskem dvorcu. Študij se izvaja kot dislocirana enota Fakultete za kmetijstvo Univerze v Mariboru. V študijskem letu 2006/07 se je v program vpisalo 48 študentov. Temeljni cilj zastavljenega bolonjskega programa je usposobiti strokovnjake s ključnimi znanji za delo na različnih področjih na podeželju, tako na področju pridelave in predelave zdrave hrane, upravljanja z okoljem, menedžmenta in tržnega upravljanja ter navsezadnje specifičnih znanj s področja razvoja podeželja (kot sta npr. turizem na podeželju in dopolnilne dejavnosti) in upravljanja okolja.

Eden izmed večjih problemov, ki pesti severovzhodno regijo, je upad števila otrok in učencev v vrtcih in osnovnih šolah (Slika 14). Zaradi nizke rodnosti in socialne problematike se v predšolskih ustanovah soočajo z zmanjševanjem števila vpisanih otrok v vrte. Število otrok, vpisanih v vrte, je v vpisnem letu 1998/99 znašalo 3.737, v letu 2007/2008 pa le še 3.133 otrok. Staranje prebivalstva in upadanje natalitete se kaže tudi v zmanjševanju števila osnovnošolcev in posledično s časovnim zamikom tudi dijakov. V šolskem letu 1998/99 se je v osnovne šole vpisalo 11.285 učencev, v letu 2007/08 pa le še 9.614 učencev.

Število študentov v Pomurski regiji zaenkrat še narašča. Vzroki so verjetno v tem, da se vse več mladih odloča za nadaljnji študij, veliko zaposlenih želi nadgraditi doseženo stopnjo izobrazbe, hkrati pa upad števila prebivalstva zaradi nizke rodnosti pri generacijah sedanjih študentov še ni izrazil. Zato mora regija z novimi izobraževalnimi programi na področju visokega šolstva, univerzitetnih in podiplomskih programov, narediti prebivalstvu študij čim bolj dostopen, saj imata na razvoj in konkurenčnost gospodarstva regije najpomembnejši vpliv kakovost in organiziranost dodiplomskih in podiplomskih programov. Za tiste, ki študirajo izven kraja bivanja pa bi bilo potrebno najti primeren način, kako jih obdržati v regiji.

Slika 14: Izobraževanje v Pomurski regiji po letih

Vir: Statistični letopisi 1999, 2002, 2006 in 2007, SURS.

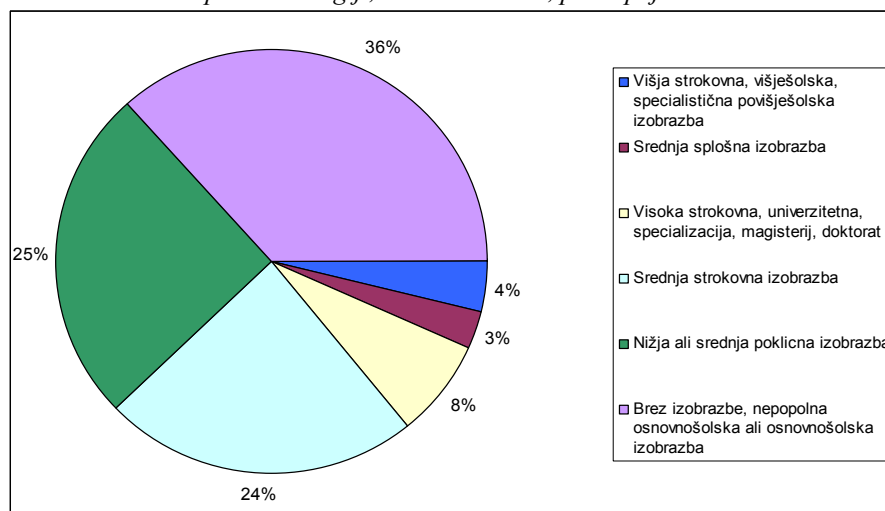
Ena izmed možnih rešitev so dodatne finančne podpore študentom. Študentje si že med študijem želijo pridobiti praktične izkušnje zaradi katerih bi bili po končanem študiju konkurenčnejši in uspešnejši pri iskanju zaposlitev. V Pomurju bi bilo potrebno navezovati stik s podjetji, ki se zavedajo pomena kakovosti zaposlenih in so pripravljena v potencialne kadre vlagati že v času študija, in sicer s spodbudami ali preko kadrovskih štipendij. V Pomurju je več fundacij, ki na različne načine mlade spodbujajo pri njihovem študiju. Nekatere dajejo štipendije študentom ožjega demografskega območja (Fundacija dr. Antona Trstenjaka), druge so specializirane za določene študijske smeri.

Osrednja fundacija v Pomurju, katere osnovni cilj delovanje je vzpodbujanje in pomoč pri študiju nadarjenih perspektivnih kadrov s poudarkom na zmanjševanju bega možganov iz regije, je Pomurska izobraževalna fundacija (PIF) »Znanje za razvoj«. Njen namen je zagotavljati štipendije in druge pomoči študentom ter ustvarjati okolje, v katero se bodo mladi po končanem študiju lahko vrnil. Eden izmed njenih najpomembnejših projektov je sodelovanje s pomurskimi občinami z željo vzpodbujanja delodajalcev k aktivnejšemu načrtovanju kadrovske politike. Štipenditorjem in štipendistom, ki izpolnjujejo določene pogoje, fundacija sofinancira 75 % zneska kadrovske štipendije. Vsako leto razpiše tudi štipendije nadarjenim študentom, pri čemer je eden izmed pogojev dosedanje sodelovanje z regijo v obliki projektov. Med neposredne

denarne vzpodbude spadajo tudi enkratne pomoči za mednarodno izmenjavo študentov, sofinanciranje znanstvenih konferenc ipd. V sodelovanju s Pomursko akademijo (PAZU) vsako leto razpiše pomursko raziskovalno nagrado za najboljšo pomursko diplomsko, magistrsko in doktorsko disertacijo.

Slika 14 na prejšnji strani prikazuje prebivalstvo v Pomurski regiji, staro 15 let in več, po stopnjah dosežene izobrazbe. Razberemo lahko, da je bila leta 2006 v Pomurju izobrazbena struktura še vedno zelo nizka v primerjavi s slovenskim povprečjem. V Pomurski regiji je brez izobrazbe, nepopolne osnovnošolske ali osnovnošolske izobrazbe 36,8 % prebivalstva, starega 15 let in več, kar je največ v celotni Sloveniji (slovensko povprečje je 27,7 %). Takih, ki imajo najvišjo stopnjo izobrazbe (visoka strokovna, univerzitetna, specializacija, magisterij in doktorat) je v Pomurju 7,6 %, slovensko povprečje pa znaša 11,1 %. Veliko izobražencev odhaja iz Pomurske regije. Poleg zmanjševanja bega možganov bi bilo treba tiste strokovnjake, ki živijo izven regije, motivirati za sodelovanje pri razvoju Pomurske regije (Slavinec, 2003).

Slika 15: Prebivalstvo v pomurski regiji, staro 15 ali več, po stopnjah dosežene izobrazbe, 2006

Vir: Statistični letopis 2007, SURS.

Mladi po končanem študiju v Pomurski regiji težko najdejo zaposlitev. Zato bi bilo treba že med časom študija mlade spodbujati, da se aktivno vključujejo v razvojne projekte. Med prebivalci Pomurja velja prepričanje, da je regija slabo razvita in da v njej ni nobenih možnosti za primerno zaposlitev, ki bi jim omogočila dober zaslužek in kakovostno življenje. Zato se velika večina študentov odloči za življenje tam, kjer dobijo prvo zaposlitev, to je večinoma v samem kraju študija. Tiste študente, ki imajo željo po vrnitvi, bi bilo treba povezati z določenim podjetjem, njihovim kasnejšim delodajalcem. V Pomurju razmišljajo o študiju na podiplomski ravni, s čimer bi bila tistim, ki se po končanem dodiplomskem študiju ne odločijo za nadaljevanje študija, dana možnost, da se vanj vključijo kasneje, ob delu v domači regiji. Zaenkrat, ko v Pomurju še ni podiplomskih programov, je ugodno to, da uspešna srednje velika podjetja stremijo k spodbujanju in sofinanciranju podiplomskega izobraževanja svojih zaposlenih.

2.4 Beg možganov

Izraz beg možganov izvira iz leta 1950, ko so znanstveniki iz Evrope odhajali v Severno Ameriko. Od takrat se ta termin uporablja za povečane tokove visoko izobraženih migrantov iz držav (regij) v razvoju v razvite države (regije). Države v razvoju tako z begom možganov izgubljajo znanje in sposobnosti visoko izobraženih ljudi, hkrati pa se zmanjšuje ekonomska rast in ogroža razvitost države oziroma regije (Lowel, Findlay & Steward, 2004, str. 5).

Razlogov za odseljevanje iz slabše razvitih držav v razvite je več. Lahko jih razdelimo na »push« in »pull« dejavnike. Prvi povzročijo pritisk na selitev iz slabše razvite regije zaradi brezposelnosti, revščine in političnih nemirov. Zaradi njih so se migranti prisiljeni seliti. »Pull« dejavniki ali dejavniki privlačnosti pa so na strani regije, kamor se migranti selijo. Različne teorije dajejo različen pomen enemu ali drugemu dejavniku selitev (Howe & Jackson, 2004, str. 24).

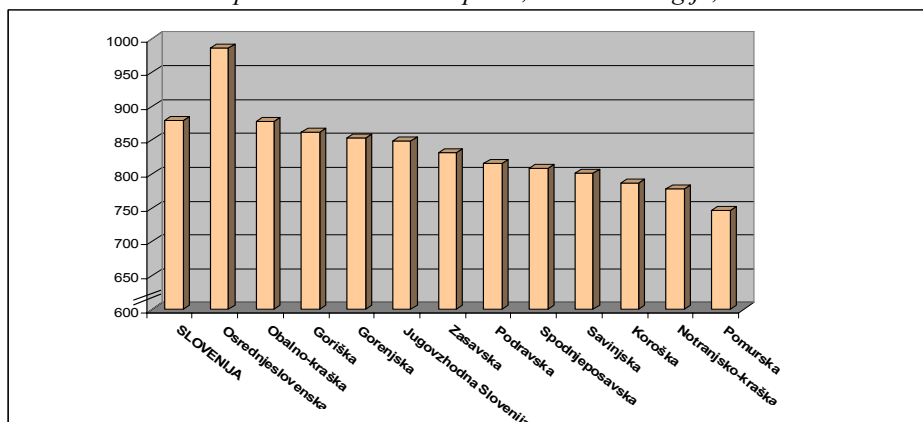
»Push« in »pull« dejavniki odseljevanja se medsebojno prepletajo. Tako lahko razloge za odseljevanje povzamemo in trdimo, da se ljudje v večji meri selijo zaradi večjih zaslužkov (razlike v plačah med razvitim in nerazvitim območjem), nezmožnostjo dobiti izobrazbi primerno zaposlitev v domači regiji, torej boljše zaposlitvene možnosti v razviti državi oziroma regiji, boljših pogojev za življenje in omogočanje osebne rasti, boljšega izobraževalnega sistema v razvitem območju oziroma regiji, ugodnejše strukture javnih financ (nižji davki, višji transferi ipd.) nekaj pa je tudi zasebnih razlogov: selitev zaradi partnerja oziroma poroke (Andres & Licker, 2005, str. 4).

Za migracije so najpomembnejši ekonomski dejavniki. Migranti si tako prizadevajo za izboljšanje materialne življenjske ravni, za blaginjo zase in za svojo družino in so zato usmerjeni v regije z boljšimi ekonomskimi možnostmi, kot so možnost in raznovrstnost zaposlovanja, boljše priložnosti za podjetniško in investicijsko dejavnost, večje plače ter drugi denarni in nedenarni dodatki k plačam, boljše delovne razmere, poklicno napredovanje, ugodnosti na stanovanjskem področju in v potrošni izbiri. Ostali dejavniki odseljevanja so še demografski, družbeni (privlačnost mestnega načina življenja, možnost izobraževanja in uporaba prostega delovnega časa), kulturni, politični in geografski (Malačič, 2003, str. 171).

Ker je eden izmed najpomembnejših vzrokov odseljevanja iz Pomurske regije razlika v plačah, sem analizirala bruto in neto plače po slovenskih regijah. Povprečna mesečna bruto plača za Slovenijo je za marec 2008 znašala 1.352,87 EUR, neto pa 878,73 EUR. Najvišja povprečna mesečna neto plača (glej Sliko 16) je bila marca 2008 v Osrednjeslovenski regiji (985,79 EUR), najnižja pa prav v Pomurski regiji (746,65 EUR). V primerjavi z marcem leta 1998 so se povprečne neto plače v Sloveniji realno zvišale za 26,6 %. Najbolj so se povprečne neto plače marca 2008 v primerjavi z marcem 2007 realno zvišale v Osrednjeslovenski regiji (za 28,8 %),

najmanj pa v Notranjsko-kraški regiji (za 19,6 %). V Pomurski regiji so se povprečne neto plače marca 2008 glede na marec 1998 realno zvišale za 20,6 % (glej Prilogo 1, Tabela 2).

Slika 16: Povprečne neto mesečne plače, statistične regije, marec 2008

Vir: SI-STAT podatkovni portal, SURS.

Pomurska regija, še posebej Prekmurje, se s problemom kadrov srečuje že celotno obdobje po drugi svetovni vojni. Za manj razvite pokrajine so kadri ključnega pomena za razvoj. Vendar pa veliko Prekmurcev, še posebno izobražencev in intelektualcev, zapusti domačo pokrajino, ker ne najdejo sebi primerne dela. Tako v tej regiji ostaja starejša populacija, mladi, ki so brezposelni in brez izobrazbe, in zaposleni, ki imajo glede na strukturo gospodarstva nizko izobrazbo. Veliko kadrov, ki se šola zunaj Pomurske regije, se vanjo nikoli več ne vrne. Razlogi za beg možganov so tako v agrarni pokrajini (delež kmečkega prebivalstva je v Prekmurju v primerjavi s Slovenijo trikrat višji), delovno intenzivni industriji in oddaljenosti od univerzitetnih središč (Kerec, 1999, str. 257–259).

Ima pa lahko beg možganov iz regije tudi pozitiven vpliv. Gledano kratkoročno in srednjeročno se populacija, ki se je začasno odselila (in s tem povzročala manjše stroške izobraževanja v domači regiji), lahko vrne s finančnim, človeškim in socialnim kapitalom, ki jih je pridobila izven regije in lahko z njimi bistveno vpliva na izboljšanje položaja in razvoja regije po vrnitvi. Vendar pa je potrebno vzpostaviti različne mehanizme, ki bi to populacijo prepričali, da bi se vrnila v regijo (Lowel et al., 2004, str. 33). Ločimo sezonske, začasne in stalne vrnitve. Razloge za vrnitev lahko razdelimo na (Olesen, 2002, str. 137):

- vrnitev zaradi neuspeha: migranti se vrnejo v domačo regijo oziroma državo, ker niso našli primerne službe,
- vrnitev zaradi konzervativnosti: migranti, ki ugotovijo, da se ne morejo vživeti v drugačno kulturo in preveč pogrešajo prijatelje in družino v domači regiji,
- vrnitev zaradi upokojitve: ko zaslužijo dovolj denarja, se migranti želijo vrniti v domačo pokrajino, da bi v miru preživeli čas upokojitve,
- vrnitev zaradi inovacije: skupina migrantov, ki je zainteresirana za prispevek k razvoju domače regije.

Menim, da bi najverjetnejši razlogi za Pomursko regijo lahko bili vrnitev zaradi konzervativnosti, zaradi upokojitve in inovacije. Vendar bi za slednjega bilo potrebno v regiji vzpodbujati večjo inovativnost in vzpostaviti pogoje, ki bi omogočali boljše podjetniško okolje.

2.5 Anketa

Za pridobitev boljšega vpogleda v problem bega možganov v Pomurski regiji sem izvedla kratko anketo, s katero sem povprašala mlade o tem, kakšno se jim zdi trenutno stanje v regiji, kakšne so njihove želje glede zaposlitve v njej, kako so v njej dejavni in kako ocenjujejo razvitost dejavnika preživljanja prostega časa v regiji.

Vprašalnik (glej Prilogo 2) je vseboval 12 vprašanj. V anketo sem vključila prebivalce Pomurske regije, predvsem mlade, dijake in študente, pa tudi tiste, ki so pred kratkim dobili zaposlitev. Anketa je bila dana na splet. S tem sem dosegla lažjo dostopnost in anonimnost. Potencialne anketirance sem na spletno stran ankete usmerila s pomočjo foruma na priljubljeni pomurski spletni strani in tudi preko elektronske pošte.

2.5.1 Omejitve in možne napake

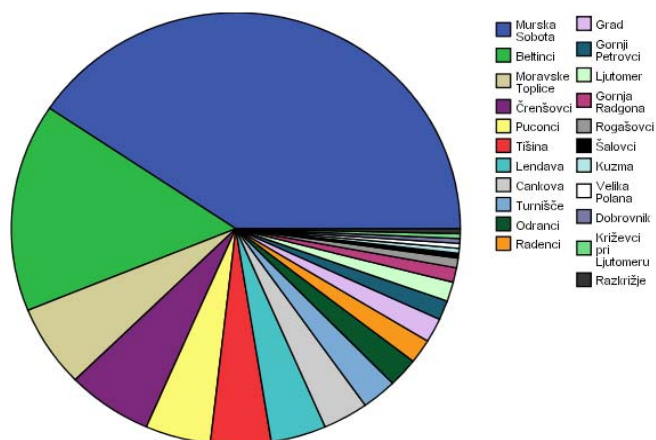
V anketo sem vključila le anketirance, stare od 15 do 30 let. To starostno skupino sem izbrala zato, ker sem želela anketirati predvsem mlade, ki se bodisi izobražujejo bodisi iščejo prvo zaposlitev in so tako najbolj izpostavljeni odločitvam o zaposlitvi. Mogoče bi bilo smiselno analizirati še brezposelno populacijo, vendar se tega problema tokrat nisem posebej lotila.

V anketo nisem uspela zajeti prebivalcev vseh občin, saj sem od 27 občin dobila rezultate le od anketirancev iz 23 občin. V raziskavo tako niso bili vključeni anketiranci iz občin Apače, Hodoša, Kobilja in Veržeja. Vendar pa ima tudi precej drugih občin le manjše število anketirancev ali samo enega, tako da podrobnejša analiza po občinah ne bi bila smiselna.

2.5.2 Rezultati ankete

Spletno anketo je izpolnilo 276 oseb. Oba spola sta bila približno enako zastopana (49,3 % anketiranih je bilo moških, 50,7 % pa žensk). Slika 17 prikazuje strukturo anketirancev glede na občine bivanja. Največ jih je bilo iz občine Murska Sobota, sledijo ji občine Beltinci, Črenšovci in Moravske Toplice. Največ anketiranih je bilo študentov (67,0 %), redno zaposlenih je bilo 17,0 %, preostalih 15,9 % pa je bilo dijakov.

Slika 17: Občina anketiranih

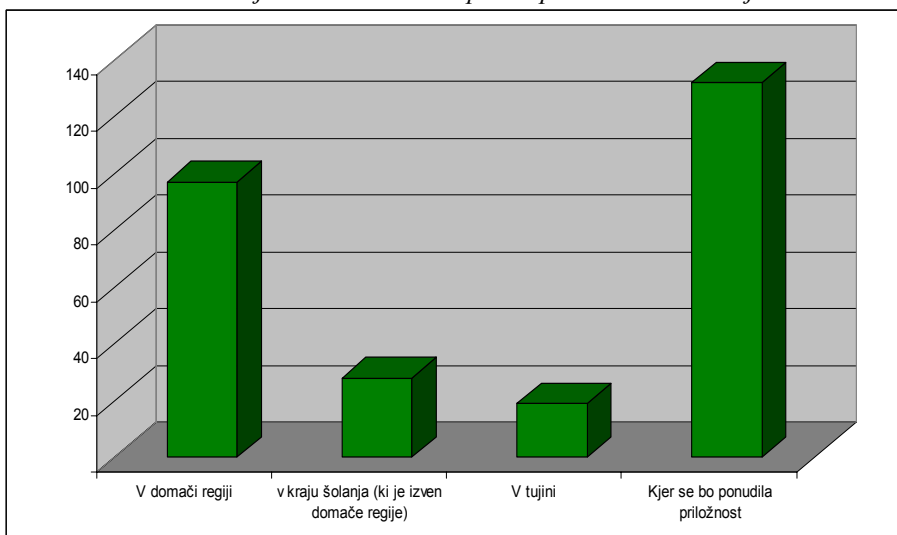

Vir: Rezultati lastne ankete.

2.5.2.1 Analiza po vprašanjih

Najprej sem želela ugotoviti ali so anketiranci trdno prepričani, kje se nameravajo zaposliti po končanem šolanju (glej Sliko 18). Največ anketiranih je odgovorilo, da se nameravajo zaposliti tam, kjer se bo ponudila priložnost (47,8 %). Ta skupina se torej še ni trdneje odločila glede regije zaposlitve. 35,1 % vprašanih se želi zaposliti v domači regiji, 10,1 % v kraju šolanja (ki je izven domače regije), preostalih 6,9 % pa se namerava zaposliti v tujini.

Slika 18: Kje se nameravate zaposliti po končanem šolanju?

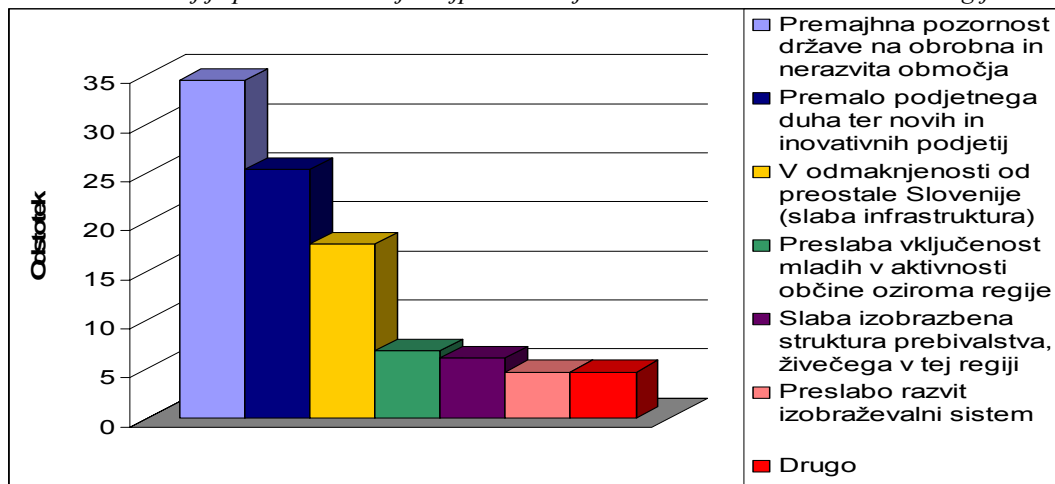

Vir: Rezultati lastne ankete.

Glede možnosti zaposlitve v Pomurski regiji 77,2 % anketiranih meni, da je v Pomurju težko dobiti zaposlitev, 14,1 % se jih s to trditvijo ne strinja, ostali (8,7 %) pa ne vedo, ali je v tej regiji težko najti zaposlitev ali ne.

Anketiranci so izpostavili predvsem tri razloge za slabšo razvitost Pomurske regije. Najbolj so prepričani, da je za slabšo razvitost regije kriva država, ki posveča premajhno pozornost obrobim in nerazvitim območjem (34,4 %). Preostale ponujene odgovore o najpomembnejšem razlogu za slabo razvitost Pomurske regije so anketiranci razvrstili v sledečem vrstnem redu: premalo podjetnega duha ter novih in inovativnih podjetij (25,4 %), odmaknjenost od preostale Slovenije – slaba infrastruktura (17,8 %), preslaba vključenost mladih v aktivnosti občine oziroma regije (6,9 %), slaba izobrazbena struktura prebivalstva v Pomurski regiji (6,2 %) in preslabo razvit izobraževalni sistem (4,7 %). Preostali so se odločili za možnost »drugo« ter izrazili svoje mnenje o nerazvitosti. Kot svoj razlog so tako navedli nesposobnost regijskih funkcionarjev, neučinkovitost razvojnih institucij, neobstoje univerze, pretirana birokracija, enoznačne dejavnosti in slabo odprte za novosti, preozko polje interesov, preslaba vodstvena struktura te regije in prevelik delež delovno intenzivne industrije.

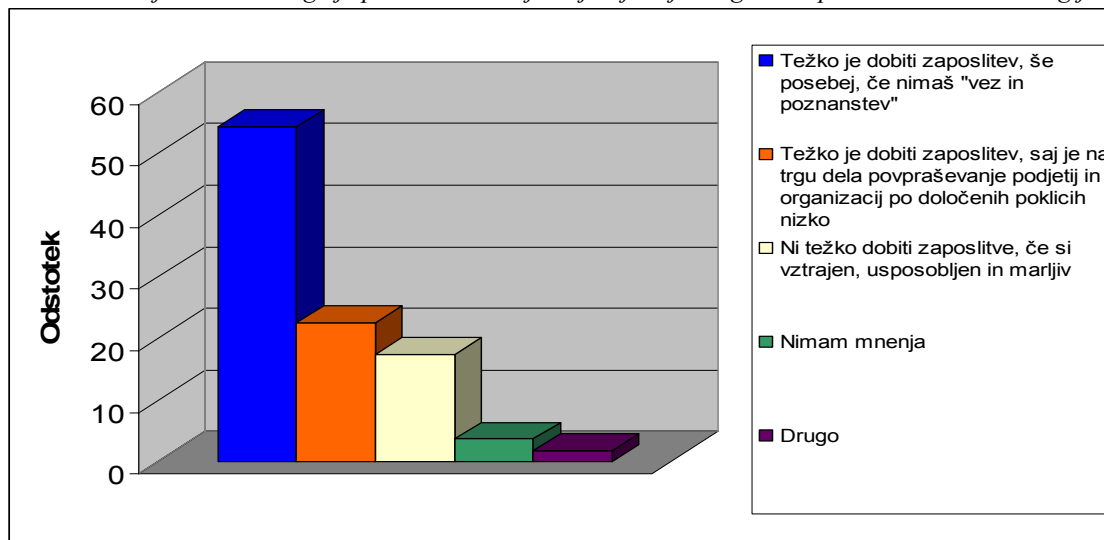
Slika 19: Kaj je po vašem mnenju najpomembnejši vzrok za nerazvitost Pomurske regije?

Vir: Rezultati lastne ankete.

Anketirance sem povprašala tudi, kaj se jim zdi najverjetneje glede zaposlitve v Pomurski regiji. Zanimalo me je njihovo mnenje o stanju na trgu dela (glej Sliko 20), saj so z odgovori nakazali ali bi jim regija lahko nudila primerno zaposlitev. Vendar pa jih več kot polovica (54,5 %) trdi, da je težko dobiti zaposlitev, še posebej, če nimaš »vez in poznanstev«. Malo več kot petina anketirancev (22,5 %) jih trdi, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev, saj je na trgu dela povpraševanje podjetij in organizacij po določenih poklicih nizko. 17,5 % vprašanih meni, da v Pomurju ni težko dobiti zaposlitve, če si vztrajen, usposobljen in marljiv. 3,6 % anketiranih nima mnenja, ostali pa so pod »drugo« navedli svoje razloge, in sicer glede zaposlitve menijo, da se po njihovih izkušnjah podjetja bojijo mladih in ambicioznih ljudi, ki bi lahko prispevali k razvoju in produktivnosti, da so podjetja še vedno preveč družinsko usmerjena, da so v Pomurju na trgu dela nizke plače in da je težko dobiti zaposlitev primerno svojemu poklicu in izobrazbi.

Slika 20: Kaj od navedenega je po vašem mnenju najbolj verjetno glede zaposlitve v Pomurski regiji?

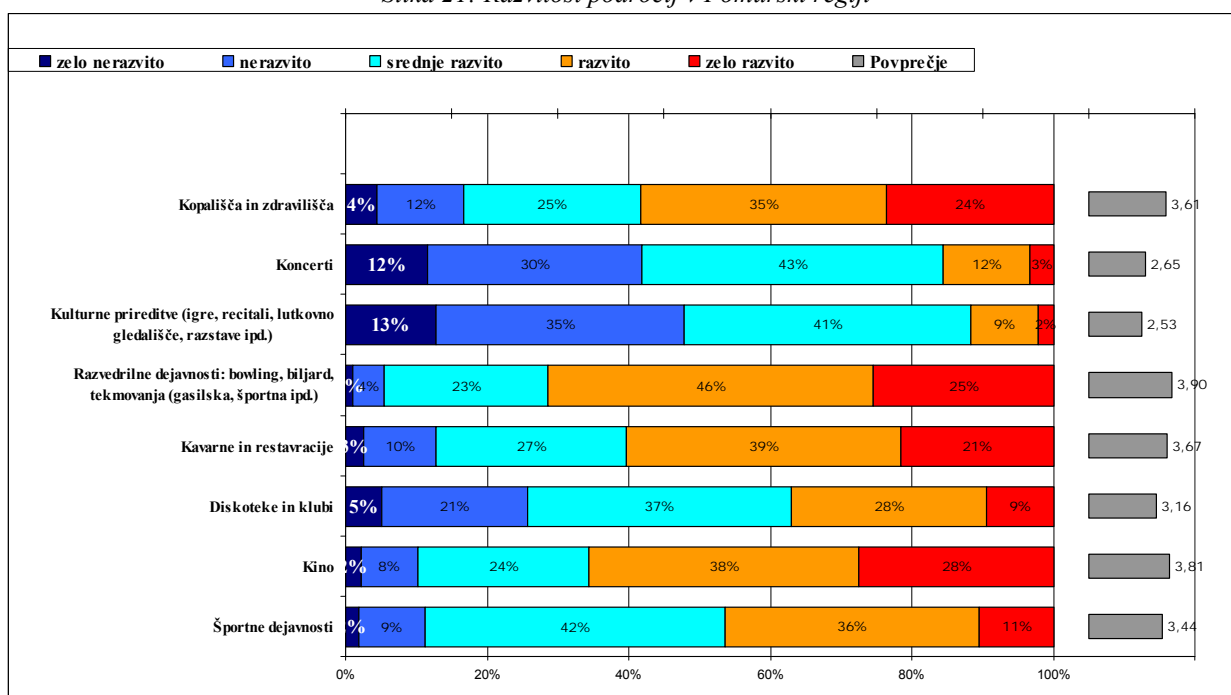
Vir: Rezultati lastne ankete.

Z vprašanjem o članstvu v društvih in dejavnostjo pri projektih sem želela ugotoviti ali aktivno sodelovanje mladih v svoji regiji vpliva na lažjo pridobitev zaposlitve oziroma vzpodbuja mlade, da ostanejo v regiji. Izmed 276 anketiranih jih 82,2 % ni včlanjenih v nobeno društvo. Največ jih je včlanjenih v mladinska in športna društva (v vsakem po 18,4 %), kot so nogometno, potapljaško, konjeniško, hokejsko itd. Ostali so včlanjeni v gasilska (12,2 %), turistična (10,2 %), kulturna (8,2 %) in razvojna (4,1 %) društva. Prav tako je 4,1 % od vseh, ki so včlanjeni v društva, pri tabornikih in skavtih ter v Društvu za krepitev sociale dela. V preostala društva (takih je 20,4 %) je vključen le po en anketiranec. To so: Društvo bibliotekarjev Pomurja, Društvo AMZS, Društvo ekonomistov Slovenije, Društvo mladih geografov Slovenije, Društvo za mednarodno dejavnost študentov stomatologije, Društvo za zaščito živali Pomurja, Pomursko akademski center, računalniško društvo, vinogradniško društvo in sociološko društvo (glej Prilogo 3, Tabela 1).

Anketirance sem vprašala tudi, če so seznanjeni z razvojnimi projekti, ki potekajo v njihovi občini. Več kot polovica (53,3 %) jih je s tem seznanjena. Od 266 anketirancev jih 93,2 % ni nikoli sodelovalo pri kakšnem projektu (razvojni ali projekt, namenjen določenemu podjetju), ostali pa so sodelovali pri naslednjih projektih: Pomoč pri pridobivanju potencialnih investorjev za Severno obrtno industrijsko cono, Projekt obnavljanja mladinskih prostorov, projekt Romski most (leta 2004 in 2006), projekt Si.mobil (april 2007), raziskovalni projekti ZOTKS (regionalni center), razvoj internetne telefonije – podjetniški inkubator, Regionalno razvojni program Pomurske regije 2007–2013, Sinergijski pristop do sonaravnega razvoja Pomurske regije, Razvijanje tržno komunikacijskega načrta za blagovno znamko Tisoč in en cvet, Slovenjenje Mozilla, Firefox in OpenOffice.org, organizacija festivala računalništva in sodobnih komunikacij (FRiSK), Sobotainfo, projekti Kluba prekmurskih študentov (KPŠ) in Gibanje znanost mladini (GZM), Vrt spominov Petanjci in Pot ob reki Muri.

Ugotoviti sem želela tudi, kako mladi ocenjujejo razvoj regije predvsem glede preživljanja prostega časa. Po odgovorih sodeč je regija v zadnjih letih izboljšala svojo ponudbo glede preživljanja prostega časa. Z novimi objekti in zabavišnimi centri (v Murski Soboti sta se leta 2008 odprla dva, v Lendavi pa eden zabavišni center) so se zagotovila nova delovna mesta in izboljšala se je sama podoba večjih mest v Pomurju. Tako je mladim na voljo veliko več aktivnosti, zato jim ni potrebno odhajati v ostala večja slovenska mesta, da bi kakovostno preživeli svoj prosti čas. Vprašanje sem oblikovala s pomočjo Likertove lestvice, kjer je anketirancem bila ponujena možnost od 1 (zelo nerazvito) do 5 (zelo razvito), da ocenijo razvitost posameznega področja (športne dejavnosti, kino, diskoteke in klubi, kavarne in restavracije, razvedrilne dejavnosti, kulturne prireditve, koncerti, kopališča in zdravilišča). Rezultati so prikazani v Sliki 21.

Slika 21: Razvitost področij v Pomurski regiji

Vir: Rezultati lastne ankete.

Anketiranci ocenjujejo, da so najbolj razvito področje v Pomurski regiji razvedrilne dejavnosti, torej bowling, biljard, tekmovalna (gasilska, športna ipd.), saj imajo najvišjo povprečno oceno aritmetične sredine (3,9). Interval zaupanja (pri 5 % tveganju) je med 3,80 in 4,00, kar pomeni, da je z 95 % verjetnostjo trdimo, da se povprečna vrednost nahaja v tem intervalu. Kot drugo najbolj razvito področje so anketiranci opredelili ponudbo kinematografov, kjer znaša aritmetična sredina 3,81 (interval zaupanja je 3,69–3,92).

Anketiranci so področje kavarne in restavracije v povprečju ocenili z 3,67 (interval zaupanja je med 3,55 in 3,79). Področje zdravilišča in kopališča ima povprečno vrednost 3,61 (interval zaupanja 3,48–3,74). Pri področju športnih dejavnosti so se anketiranci v največjem številu

odločili za opcijo 3 – srednje razvito. Aritmetična sredina znaša 3,44. Anketiranci ocenjujejo razvitost klubov in diskotek v Pomurski regiji v povprečju z 3,16.

Anketiranci so za najmanj razvita področja v Pomurju izbrali koncerte (aritmetična sredina znaša 2,65) in kulturne prireditve (igre, recitali, lutkovno gledališče, razstave ipd.). Aritmetična sredina za ocenjeni razvoj kulturnih prireditev znaša 2,53 z intervalom zaupanja med 2,42 in 2,64 (glej Prilogo 3, Tabela 2).

2.5.2.2 Ostale ugotovitve

1. Povezava med zaposlitvijo po končanem šolanju in mnenjem o težavnosti iskanja zaposlitve v Pomurski regiji

Preveriti sem želela, ali se mnenja mladih glede iskanja zaposlitve v Pomurski regiji razlikujejo glede na to, kje nameravajo iskati zaposlitev. Ponavadi tisti, ki že vnaprej vedo, da bodo zaposlitev iskali izven domače regije, menijo, da je trg dela tog in da v domači regiji ne bodo našli primerne zaposlitve. Od 97 anketirancev, ki se nameravajo zaposliti v domači regiji, jih 73,2 % meni, da je v Pomurski regiji težko najti zaposlitev. Izmed tistih, ki se nameravajo zaposliti v kraju šolanja (izven domače regije) je ta odstotek res nekoliko višji (78,6%), med tistimi, ki se nameravajo zaposliti v tujini, pa še višji (89,5%). Vendar pa preizkus ni potrdil, da bi bile te razlike dovolj velike, da bi bile statistično značilne. Test torej ni pokazal, da bi se mnenje o težavnosti iskanja zaposlitve razlikovalo glede na to, kje se nameravajo anketiranci zaposliti po končanem šolanju (Priloga 3, Tabela 3).

2. Mnenje o težavnosti iskanja zaposlitve glede na spol

Zanimalo me je, ali so ženske bolj pesimistične glede stanja na trgu dela v Pomurju kot moški. Čeprav pri predstavnikih obeh spolov prevladuje mnenje, da je v Pomurski regiji težko najti zaposlitev, je bil delež pri ženskah bistveno večji. Medtem ko je pritrdilno odgovorilo 69,1 % anketiranih moških, je bil ta delež med ženskami kar 85,0 %. S pomočjo χ^2 testa lahko zavrnamo ničelno domnevo in sprejmemo sklep, da se mnenje glede težavnosti najti zaposlitev po spolu razlikuje ($p=0,004$). Za izračune glej Priloga 3, Tabela 4.

3. Povezava med mnenjem o težavnosti iskanja zaposlitve in sodelovanjem pri projektih (razvojih projektih in projektih, namenjenih določenemu podjetju)

Predvidevala sem, da imajo tisti, ki so aktivno vključeni v razvoj regije, bolj pozitivno mnenje o trgu dela v Pomurski regiji, saj s sodelovanjem pri njenem razvoju pridobijo izkušnje, navežejo stike s podjetji in tako lažje najdejo zaposlitev. Od 17 anketirancev, ki so sodelovali pri projektih, jih 41,2 % meni, da v Pomurski regiji ni težko dobiti zaposlitve. Med tistimi, ki niso sodelovali pri nobenem projektu, pa jih le 12,3 % meni, da v Pomurski regiji ni težko dobiti zaposlitve. S pomočjo χ^2 testa lahko pri $p=0,004$ sprejmemo sklep, da je mnenje o težavnosti

glede pridobitve zaposlitev odvisno od tega, ali so anketiranci že sodelovali pri kakih projektih (Priloga 3, Tabela 5).

4. Povezava med statusom in mnenjem o razvitosti kulturnih prireditev

Večina kulturnih prireditev v Pomurski regiji dogaja predvsem v poletnem času (folklorni festival, Pomurski poletni festival), premalo je kulturnih institucij, predvsem gledališč in lutkovnih gledališč, ponudba obstoječih kulturnih središč pa ni zadosti raznolika ali omejena (v lendavskem kulturnem domu je le okrog 100 prireditev letno). Leta 2007 je Ministrstvo za kulturo v sodelovanju s slovenskimi kulturnimi ustanovami objavilo seznam brezplačnih kulturnih dogodkov po vsej Sloveniji. Med 117 dogodki je bil le eden iz Pomurske regije (Dan odprtih vrat slovenske kulture, 2007). Menim, da obstaja pri tistih, ki so že redno zaposleni, večja verjetnost, da bolje poznajo razvoj kulturnih prireditev. Izmed teh jih namreč ima večji delež otroke in/ali namenljajo prosti čas kulturi, zato postavljam trditev, da so ti anketiranci razvoj kulturnih prireditev ocenili kot nerazvito ali zelo nerazvito v večji meri kot pa ostali anketiranci.

Skoraj polovica (49,0 %) redno zaposlenih meni, da so kulturne prireditve (igre, recitali, lutkovno gledališče, razstave) v Pomurski regiji nerazvite ali zelo nerazvite. Pri ostalih (ki niso redno zaposleni) je ta odstotek res nekoliko nižji (47,6 %), vendar pa razlika ni dovolj velika, da bi preizkus odkril značilne razlike. Ne moremo torej trditi, da redno zaposleni v večji meri kot ostali menijo, da so kulturne prireditve v regiji nerazvite ali zelo nerazvite (Priloga 3, Tabela 6).

5. Zaposlitev po končanem šolanju glede na spol

Zanimalo me je ali se želje mladih o kraju zaposlitve razlikujejo glede na spol. Če pogledamo podatke o migracijah, se iz Pomurske regije v tujino seli več moških kot žensk, v druge regije Slovenije pa več žensk kot moških (Priloga 1, Tabela 4). Rezultati ankete kažejo, da je bil pri predstavnikih obeh spolov prevladujoč odgovor, da se bodo predvidoma zaposlili tam, kjer se bo ponudila priložnost. Tudi glede nameravane zaposlitve v domači regiji ni bistvenih razlik med spoloma. Razlike so tako predvsem pri ostalih dveh dogovorih. Izmed tistih, ki se nameravajo zaposliti v kraju šolanja (ki je izven domače regije) je namreč okrog dve tretjini žensk in samo ena tretjina moških. Izmed tistih, ki so odgovorili, da se nameravajo zaposliti v tujini, je namreč več kot dve tretjini moških in manj kot ena tretjina žensk. Vendar pa χ^2 test ni potrdil, da bi bile razlike v odgovorih na to vprašanje glede na spol statistično značilne ($p=0,108$), kar je povezano tudi z relativno majhnim številom opazovanj pri teh dveh odgovorih (Priloga 3, Tabela 7).

6. Povezava med statusom (študenti napram dijakom) in mnenjem glede vzrokov za nerazvitost Pomurske regije

Zanimalo me je, ali se odgovori študentov in dijakov glede vzrokov za nerazvitost Pomurske regije razlikujejo. Študenti so namreč starejši in imajo verjetno že več informacij in bolj

izoblikovano stališče glede tega vprašanja. Poleg tega lahko na stanje v svoji regiji gledajo tudi z razdalje, saj jih večina študira in tekom študija biva v drugi regiji. Hkrati ima marsikateri študent že izkušnjo s študentskim delom, ki je lahko enkrat v regiji študija, drugič pa v Pomurski regiji, tako da lahko tudi iz tega naslova ima boljši vpogled v stanje v domači regiji. χ^2 test je pokazal, da razlika med študenti in dijaki ni statistično značilna ($p=0,102$). Med vsemi anketiranci (dijaki in študenti), ki menijo, da je najpomembnejši vzrok za nerazvitost regije v podjetjih, ki so premalo inovativna, je zelo velik delež študentov (83,3 %). Vendar pa obe skupini v večji meri menita, da je najpomembnejši vzrok za nerazvitost v premajhni pozornosti države na obrobna in nerazvita območja (Priloga 3, Tabela 8).

SKLEP

Za Pomursko regijo velja, da je ena od najmanj razvitih regij v Sloveniji. Zanja so značilni upadanje števila prebivalstva in njegovo staranje, nizka rodnost, visoka smrtnost ter odliv mladega kadra iz regije. Glede plač, dobičkov in BDP na zaposlenega je daleč pod, glede brezposelnosti pa daleč nad slovenskim povprečjem. Na trgu dela se regija spopada s strukturnim neskladjem in pomanjkanjem visoko izobraženega kadra.

Anketa o begu možganov iz Pomurske regije, ki sem jo izvedla, je pokazala, da mladi želijo ostati v domači regiji, vendar se zavedajo, da je v njej težko najti primerno zaposlitev. Zato jih je večina prisiljenih poiskati ustrezna delovna mesta in graditi kariero izven te regije. Že samo izobraževanje jim je po končani srednji šoli v večji meri nedostopno, saj regiji primanjkuje kakovostnih izvajalcev programov izobraževanja in usposabljanja. Po njihovem mnenju so podjetja v regiji zelo nefleksibilna, premalo inovativna in brez sistematičnih pristopov za delo s kadri. Menijo, da posveča država premalo pozornosti slabše razvitim regijam in spodbujanju skladnega regionalnega razvoja.

Pomurska regija je ena izmed prvih, ki je pripravila razvojno strategijo, ustanovila razvojno agencijo in več lokalnih razvojnih organizacij ter začela z uresničevanjem programov za napredek regije. Z vključitvijo Slovenije v EU ima obmejna regija večje možnosti za pridobitev evropskih sredstev. Z njimi bi morali vzpodbujati sodelovanje podjetij z višjimi šolami in univerzami, da bi mlade že predčasno vpeljali na trg dela, podjetja pa bi si z njimi zagotovila kvalitetno delovno silo. Podjetja morajo mladim z ustreznim in usposobljenim vodstvenim kadrom omogočiti izzivalno delovno okolje (razne ugodnosti, možnost napredovanja) s pozitivnim delovnim ozračjem in nameniti poudarek mladi ženski populaciji, ki si želi ob ustvarjanju družine zgraditi kariero. Ob tem bi lahko uvedli tele delo, kot novejšo vrsto dela na domu, in mladim omogočili, da del delovnega časa opravijo doma.

Da bi mlade obdržali v regiji, bi bilo potrebno ustanoviti izobraževalno središče v regiji, ki bi nudilo kakovostno izobrazbo, primerno potrebam gospodarstva in zaposlitvenim možnostim ter

programe prekvalifikacije odvečne delovne sile, ki je bila prej zaposlena v predelovalni industriji. Tiste strokovnjake, ki so regijo zapustili, pa privabiti, da sodelujejo in pomagajo pri njenem razvoju. Z izgradnjo infrastrukture in povezavo z glavnim mestom ter sosednjimi državami je potrebno privabiti tuje vlagatelje in njihov kapital, ki bi z ustanavljanjem novih podjetij okrepili gospodarstvo regije.

Kot možno rešitev regij, ki zaidejo v težave, v tujini rešujejo z ustanavljanjem regijsko-sektorskih grozdov. Da bi lahko začeli z ustanavljanjem grozdov v Pomurski regiji, je potrebna pomoč države z odpravo neustreznih predpisov ter priprava načrta razvoja in delovanja grozdov. V projekt grozdov bi se tako vključili regionalna podjetja, sindikati, občine in vlada. Z visokošolskimi programi ima regija velik potencial. Kmetijstvo in turizem sta v regiji dobro razvita. S povezovanjem obeh področij, kot je na primer ponudba zdrave domače hrane (ekološko kmetijstvo), krajinskih parkov in termalni turizem, v ta dva grozda, turistični in živilskopredelovalni, Pomurski regiji omogočata potencialni uspeh. Pri tem je potrebna ustrezno izobražena delovna sila, ki se lahko iz presežka v predelovalni industriji prekvalificira in zaposli v turizmu.

Vse to pa je možno uresničiti z odprtostjo Pomurske regije, medsebojnim sodelovanjem in z ustrezno pridobitvijo sredstev in kakovostne delovne sile. Svojo odprtost pa morajo pokazati tudi prebivalci Pomurske regije z voljo do sodelovanja, s sprejemanjem idej in novih načinov vodenja.

LITERATURA IN VIRI

1. Andres, L. & Licker, A. (2005). Beyond brain drain: The Dynamics of Geographic Mobility and Educational Attainment of B.C. Young Women and Men. *The Canadian Journal of Higher Education*, XXXV (1), 1–36.
2. *Baza podatkov umrlih (IVZ 46)*. Inštitut za varovanje zdravja. Najdeno 4. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.ivz.si/index.php?akcija=podkategorija&p=45>.
3. Bevc, M. (2003). Meddržavne in notranje selitve v Sloveniji po regijah s poudarkom na Pomurski in Podravski regiji – devetdeseta leta. Sezonsko in izseljenstvo v panonskem prostoru: sosodstvo Avstrije, Hrvaške, Madžarske in Slovenije. *Zbornik razširjenih razprav mednarodne konference* (str. 240-256). Ljubljana: Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU.
4. *Dan odprtih vrat slovenske kulture*. (2007). Ministrstvo za kulturo. Najdeno 20. junija 2008 na spletnem naslovu <http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Drugo/novice/program0312.pdf>.
5. Eurostat regional yearbook 2007. *Statistical books*. Eurostat. Najdeno 20. maja 2008 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-AF-07-001-01/EN/KS-AF-07-001-01-EN.PDF.
6. Howe, N. & Jackson, R. (2004). *Projecting Immigration: A Survey of the Current state of Practice and Theory*. Boston College. Najdeno 12. junija 2008 na spletnem naslovu http://escholarship.bc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1015&context=retirement_papers.
7. Informacija o poslovanju gospodarskih družb, zadrug in samostojnih podjetnikov v Republiki Sloveniji v letu 2007, *Ajpes*. Najdeno 31. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.ajpes.si/dokumenti/dokument.asp?id=653>.
8. *Interno gradivo Davčne uprave Republike Slovenije*.
9. Josipovič, D. (2004). *Dejavniki rodnostnega obnašanja v Sloveniji*. Ljubljana: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.
10. Kerec, A. (1999). Zaposlovanje intelektualcev in njihovo vključevanje v regionalni razvoj Prekmurja. *Zbornik referatov z znanstvene konference ob 80. obletnici priključitve Prekmurja k Sloveniji* (str. 253–264). Murska Sobota: Pokrajinski muzej Murska Sobota.
11. Kreigher, T. (2005). *Srednjeročna in dolgoročna projekcija demografskega razvoja Slovenije in njegovih socialno-ekonomskih komponent*. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Delovni zvezek 10/2005. Najdeno 18. aprila 2008 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2005/dz10-05.pdf.
12. Likar, V. (1998). *Rodnostno vedenje Slovencev: nacionalno poročilo*. Ljubljana: Založba ZRC.
13. Lowell, B.L., Findlay, A. & Steward, E. (2004). *Brain Strain: Optimizing highly skilled migration from developing countries*. London: Institute for Public Policy Research.

14. Lukšič-Hacin, M. (2003). Trajne Migracije v evropske države. Sezonstvo in izseljenstvo v panonskem prostoru: sosedstvo Avstrije, Hrvaške, Madžarske in Slovenije. *Zbornik razširjenih razprav mednarodne konference* (str. 230–235). Ljubljana: Inštitut za slovensko izseljenstvo ZRC SAZU.
15. Malačič, J. (2004, 11. februar). Koga bi morale skrbeti demografske razmere. *Finance*, str. 16.
16. Malačič, J. (2003). *Demografija: teorija, analiza, metode in modeli*. (5 izd.). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
17. Metodološka pojasnila. Definicije: *Metodologije*. Statistični urad Republike Slovenije. Najdeno 5. aprila 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/metodologija_pojasnila.asp.
18. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Najdeno 15. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/si/statistika/denarna_socialna_pomoc/.
19. MNZ – Centralni register prebivalstva. Najdeno 5. junija 2008 na spletnem naslovu <http://vpogled-crp.gov.si/>.
20. Nova definicija prebivalstva. Novice. Statistični urad Republike Slovenije. Najdeno 8. aprila 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1608.
21. Olesen, H. (2002). *Migration, Return and Development: An Institutional Perspective*. Oxford: Blackwell Publishers.
22. *Opis območij z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost*. Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007–2013. Priloga 3. Najdeno 1. junija 2008 na spletnem naslovu http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/PRP30maj/prp3105/PRP19jun07/PRP16jul07/PRP25jul07/Priloga_3_PRP_2007_-_2013_K.pdf.
23. Pečar, J. (2005). Regije 2005 – izbrani socio-ekonomski kazalniki po regijah. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. *Delovni zvezek 9/2005*. Najdeno 5. aprila 2008 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2005/dz9-05.pdf.
24. Pfajfar, L. & Arh, F., (1998). *Statistika 1*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
25. Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002. Najdeno 13. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/popis2002/si/default.htm>.
26. Prebivalstvo, Slovenija, 30. junij 2007. (2008). *Statistične informacije*. (Št. 1, 9. januar 2008). Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
27. *Program razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007–2013*. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Najdeno 12. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/PRP_2007-2013/PRP30maj/prp3105/PRP19jun07/PRP16jul07/PRP25jul07/Priloga_3_PRP_2007_-_2013_K.pdf.
28. Regionalni bruto domači proizvod, Slovenija, 1995–2005. (2008). Ekonomsko področje: *Nacionalni računi*. Statistični urad Republike Slovenije. Najdeno 18. aprila 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1580.

29. *Regionalni razvojni program Pomurske regije 2007–2013*. Regionalno razvojna agencija Mura. Najdeno 5. aprila na spletnem naslovu <http://www.rra-mura.si/sl/default.asp>.
30. SI-STAT podatkovni portal. Prebivalstvo. Statistični urad Republike Slovenije. Najdeno 12. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp#05.
31. Sklenitve in razveze zakonskih zvez. (2006). Demografsko socialno področje: *Prebivalstvo*. Statistični urad Republike Slovenije. Najdeno 8. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=1050.
32. Slavinec, M. (2003). *Pomen izobraževanja za gospodarski razvoj v Pomurju*. Najdeno 5. aprila 2008 na spletnem naslovu http://www.pazu.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=25&id_informacija=207.
33. *Slovenske regije v številkah 2008*. (2008). Statistični urad Republike Slovenije. Najdeno 9. aprila 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/doc/pub/slovenske_regije_2008-koncna.pdf.
34. Statistični letopis Republike Slovenije. Publikacije. Statistični urad Republike Slovenije. Najdeno 9. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/publikacije/pub_letopis_prva.asp.
35. Sobočan, Š. (2003). Pomurje: 3799 več žensk kot moških. *Pomurski vestnik*, 55 (9), str. 15.
36. Socialni razgledi 2006. Urad za makroekonomske analize in razvoj. Najdeno 14. maja 2008 na spletni strani http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/socrazgledi/SR2006.pdf.
37. Stropnik, N. (2006). *Položaj in problemi mladih družin z vidika zaposlovanja in usklajevanja dela in družine*. IB revija, (4), str. 70–72. Najdeno 8. junija 2008 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/ib/2006/ib4-06.pdf.
38. The social situation in the European Union 2005–2006. *Eurostat: The balance between Generations in an Ageing Europe*. Najdeno 20. maja 2008 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KE-AG-06-001/EN/KE-AG-06-001-EN.PDF.
39. Ule, M. & Kuhar, M. (2003). *Mladi, družina, starševstvo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo.
40. Uredba o standardni klasifikaciji teritorialnih enot. (2007). Splošno: *Upravno-teritorialna razdelitev*. Statistični urad Republike Slovenije. Najdeno 10. junija 2008 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=69.

PRILOGE

PRILOGA 1 : Demografski kazalniki

Tabela 1: Število smrtnih nesreč in samomorov po starostnih skupinah in spolu, Pomurska regija, 2006

Starostna skupina	Smrtna nesreča				Samomor				Skupaj	Skupaj na 1000 prebivalcev
	Moški	Ženske	Skupaj	Število smrtnih nesreč na 1000 prebivalcev	Moški	Ženske	Skupaj	Število samomorov na 1000 prebivalcev		
15–19	5	0	5	0,69	0	0	0	0,00	5	0,69
20–29	10	1	11	0,62	2	0	2	0,11	13	0,73
30–39	4	1	5	0,27	5	1	6	0,33	11	0,60
40–49	9	0	9	0,49	5	1	6	0,33	15	0,82
50–59	7	0	7	0,38	7	0	7	0,38	14	0,77
60–64	2	0	2	0,30	1	0	1	0,15	3	0,45
65–74	5	10	15	1,44	8	1	9	0,86	24	2,31
75–84	8	12	20	2,73	3	2	5	0,68	25	3,42
nad 85	2	5	7	4,75	0	0	0	0,00	7	4,75
Skupaj	52	29	81	0,77	31	5	36	0,34	117	1,11

Vir: Baza podatkov umrlih (IVZ 46). Inštitut za varovanje zdravja, 2006.

Tabela 2: Povprečne mesečne plače pri pravnih osebah, statistične regije, marec 2008

Statistična regija	Bruto plača		Neto plača		
	Marec 98 v EUR - nepreklicno menjalno razmerje ¹	Marec 08 v EUR	Marec 98 v EUR - nepreklicno menjalno razmerje ¹	Marec 08 v EUR	Indeks III 08/III 98 ²
SLOVENIJA	641,92	1.352,87	406,34	878,73	126,60
Pomurska	557,69	1.105,17	362,36	746,65	120,60
Podravska	601,03	1.232,86	385,03	815,42	124,00
Koroška	558,88	1.185,14	364,55	787,08	126,40
Savinjska	591,66	1.210,08	381,38	800,97	123,00
Zasavska	603,48	1.266,20	390,82	832,12	124,70
Spodnjeposavska	569,55	1.218,81	370,27	808,80	127,90
Jugovzhodna Slovenija	627,6	1.282,32	399,43	848,84	124,40
Osrednjeslovenska	724,72	1.559,32	448,12	985,79	128,80
Gorenjska	607,54	1.303,05	388,47	853,62	128,70
Notranjsko-Kraška	589,15	1.160,98	380,97	778,50	119,60
Goriška	659,23	1.307,74	414,72	861,47	121,60
Obalno-Kraška	664,47	1.346,49	418,64	877,85	122,80

¹ Podatki pred vstopom Slovenije v EMU so preračunani iz SIT z uporabo nepreklicnega menjalnega razmerja (1 EUR = 239,64 SIT). Ta prikaz omogoča primerjavo v državi skozi čas in zagotavlja ohranitev kazalcev razvoja (stopnje rasti).

² Izračunan na osnovi podatkov o nominalni rasti plač, deflaciniranih z indeksom cen življenjskih potrebščin.

Vir: Trg dela. SI-STAT podatkovni portal, SURS.

Tabela 3: Povpraševanje po poklicih v Pomurski regiji, 2005

na I. stopnji izobrazbe (nad 10 potreb)	delavec brez poklica, pomožni delavec, gradbeni delavec, snažilka, pomožni električar
na II. stopnji izobrazbe (nad 20 potreb)	obdelovalec kovin, obdelovalec lesa, varnostnik, pleskar, zidar za zidanje-ometavanje, pomočnik kmetovalca, voznik cestnih motornih vozil, natakarski pomočnik
na III. stopnji izobrazbe (nad 10 potreb)	strojni obdelovalec kovin, lesar, šivalec tekstilij, poštni manipulant, bolničar
na IV. stopnji izobrazbe (nad 50 potreb)	prodajalec, natakar, voznik avtomehanik, šivilja, zidar, mizar, kuhar, ključavničar, električar elektronik, tesar, varilec, električar energetik, avtomehanik, oblikovalec kovin, strojnik gradbene mehanizacije, avtoličar, frizer
na V. stopnji izobrazbe (nad 50 potreb)	ekonomski tehnik, strojni tehnik, zdravstveni tehnik, tekstilno konfekcijski tehnik, trgovinski poslovodja, gimnazijski maturant, varuh predšolskih otrok
na VI. stopnji izobrazbe (nad 10 potreb)	inž. strojništva, komercialist (VŠŠ), vzgojitelj predšolskih otrok, ekonomist za denarništvo, finance, računovodstvo, ekonomist za analize in planiranje, inž. elektrotehnik, ekonomist za komercialno dejavnost, fizioterapevt
na VII. stopnji izobrazbe (nad 30 potreb)	prof. razrednega pouka, univ. dipl. ekonomist, dipl. ekonomist (VS), univ. dipl. pravnik, dipl. medicinska sestra (VS), univ. dipl. inž. strojništva, prof. defektologije za duševno motene

Vir: RRP Pomurske regije 2007–2013.

Tabela 4: Selitveno gibanje prebivalstva po spolu, 2006

	Priseljeni			Odseljeni			Selitveni prirast
	skupaj	iz drugih regij Slovenije	iz tujine	skupaj	v druge regije Slovenije	v tujino	
Skupaj							
SLOVENIJA	28515	8499	20016	22248	8499	13749	6267
Pomurska	757	387	370	754	393	361	3
Podravska	3306	887	2419	2515	866	1649	791
Koroška	559	185	374	638	360	278	-79
Savinjska	4055	818	3237	3085	938	2147	970
Zasavska	465	277	188	542	364	178	-77
Spodnjeposavska	1268	334	934	1010	305	705	258
Jugovzhodna Slovenija	1922	665	1257	1498	646	852	424
Osrednjeslovenska	8876	2846	6030	6282	2255	4027	2594
Gorenjska	2209	832	1377	2041	1012	1029	168
Notranjsko-kraška	881	330	551	631	302	329	250
Goriška	1593	267	1326	1383	529	854	210
Obalno-kraška	2624	671	1953	1869	529	1340	755
Moški							
SLOVENIJA	19673	3923	15750	14648	3923	10725	5025
Pomurska	430	180	250	412	183	229	18
Podravska	2280	413	1867	1614	400	1214	666
Koroška	374	81	293	358	161	197	16
Savinjska	3027	375	2652	2138	405	1733	889
Zasavska	267	123	144	336	179	157	-69
Spodnjeposavska	885	165	720	658	128	530	227
Jugovzhodna Slovenija	1368	317	1051	1009	274	735	359
Osrednjeslovenska	6035	1275	4760	4304	1113	3191	1731
Gorenjska	1418	397	1021	1251	468	783	167
Notranjsko-kraška	602	154	448	389	132	257	213
Goriška	1210	127	1083	940	234	706	270
Obalno-kraška	1777	316	1461	1239	246	993	538
Zenske							
SLOVENIJA	8842	4576	4266	7600	4576	3024	1242
Pomurska	327	207	120	342	210	132	-15
Podravska	1026	474	552	901	466	435	125
Koroška	185	104	81	280	199	81	-95
Savinjska	1028	443	585	947	533	414	81
Zasavska	198	154	44	206	185	21	-8
Spodnjeposavska	383	169	214	352	177	175	31
Jugovzhodna Slovenija	554	348	206	489	372	117	65
Osrednjeslovenska	2841	1571	1270	1978	1142	836	863
Gorenjska	791	435	356	790	544	246	1
Notranjsko-kraška	279	176	103	242	170	72	37
Goriška	383	140	243	443	295	148	-60
Obalno-kraška	847	355	492	630	283	347	217

Vir: Statistični letopis 2007..

Tabela 5: Ginijev koeficient neenakosti porazdelitve dohodkov za države Evropske unije

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU25 Evropska unija (25 držav)	29 <u>s</u>	29 <u>s</u>	: <u>i</u>	29 <u>s</u>	30 <u>s</u>	30 <u>s</u>	30 <u>s</u>
EU15 Evropska unija (15 držav)	29 <u>s</u>	29 <u>s</u>	: <u>i</u>	30 <u>s</u>	30 <u>s</u>	30 <u>s</u>	29 <u>s</u>
nms10 Nove države članice (CZ, EE, CY, LV, LT, HU, MT, PL, SI, SK)	: <u>i</u>	29 <u>s</u>	29 <u>s</u>	29 <u>s</u>	30 <u>s</u>	32 <u>s</u>	32 <u>s</u>
ea13 Evro območje (BE, DE, IE, GR, ES, FR, IT, LU, NL, AT, PT, SI, FI)	:	:	:	:	:	29 <u>s</u>	29 <u>s</u>
ea12 Evro območje (BE, DE, IE, GR, ES, FR, IT, LU, NL, AT, PT, FI)	28 <u>s</u>	28 <u>s</u>	: <u>i</u>	28 <u>s</u>	30 <u>s</u>	29 <u>s</u>	29 <u>s</u>
be Belgija	30	28	: <u>i</u>	28 <u>b</u>	26 <u>p</u>	28	28
bg Bolgarija	25 <u>i</u>	26 <u>i</u>	26 <u>i</u>	24 <u>i</u>	26 <u>i</u>	25 <u>i</u>	24 <u>i</u>
cz Češka	: <u>i</u>	25 <u>i</u>	:	:	:	26 <u>b</u>	25
dk Danska	: <u>i</u>	22 <u>i</u>	: <u>i</u>	25 <u>b</u>	24	24	24
de Nemčija (vključno bivša GDR from 1991)	25	25	:	:	:	26 <u>b</u>	27
ee Estonija	36 <u>i</u>	35 <u>i</u>	35 <u>i</u>	34 <u>i</u>	37 <u>b</u>	34	33
ie Irska	30	29	: <u>i</u>	31 <u>b</u>	32	32	32
gr Grčija	33	33	: <u>i</u>	35 <u>b</u>	33	33	34
es Španija	32	33	31 bi	31 <u>i</u>	31 <u>b</u>	32	31
fr Francija	28	27 bi	27 <u>i</u>	27 <u>i</u>	28 <u>b</u>	28	27
it Italija	29	29	: <u>i</u>	: <u>i</u>	33 <u>b</u>	33	32
cy Ciper	: <u>i</u>	: <u>i</u>	: <u>i</u>	27 <u>i</u>	: <u>i</u>	29 <u>b</u>	29
lv Latvija	34 <u>i</u>	: <u>i</u>	:	:	:	36 <u>b</u>	39
lt Litva	31 <u>i</u>	31 <u>i</u>	:	:	:	36 <u>b</u>	35
lu Luksemburg (Grand-Duché)	26	27	: <u>i</u>	28 <u>b</u>	26	26	28
hu Madžarska	26 <u>i</u>	25 <u>i</u>	24 <u>i</u>	27 <u>i</u>	: <u>i</u>	28 <u>b</u>	33
mt Malta	30 <u>i</u>	:	: <u>i</u>	: <u>i</u>	: <u>i</u>	28 <u>b</u>	28
nl Nizozemska	29 ip	27 ip	27 ip	27 ip	: <u>i</u>	27 <u>b</u>	26
at Avstrija	24	24	: <u>i</u>	27 <u>b</u>	26	26	25
pl Poljska	30 <u>i</u>	30 <u>i</u>	:	:	:	36 <u>b</u>	33
pt Portugalska	36	37	: <u>i</u>	: <u>i</u>	38 <u>b</u>	38	38 <u>p</u>
ro Romunija	29 <u>i</u>	30 <u>i</u>	30 <u>i</u>	30 <u>i</u>	31 <u>i</u>	31 <u>i</u>	33 <u>i</u>
si Slovenija	22 <u>i</u>	22 <u>i</u>	22 <u>i</u>	22 <u>i</u>	: <u>i</u>	24 <u>b</u>	24
sk Slovaška	: <u>i</u>	: <u>i</u>	:	:	:	26 <u>b</u>	28
fi Finska	24	27 bi	26 <u>i</u>	26 <u>i</u>	25 <u>b</u>	26	26
se Švedska	: <u>i</u>	24 <u>i</u>	23 bi	: <u>i</u>	23 <u>b</u>	23	24
uk Velika Britanija	32 bi	35 <u>i</u>	35 <u>i</u>	34 <u>i</u>	: <u>i</u>	34 <u>b</u>	32
hr Hrvaška	:	:	:	29 <u>i</u>	0	:	:
tr Turčija	:	:	46 <u>i</u>	45 <u>i</u>	0	:	:
is Islandija	:	:	:	:	24 <u>b</u>	25 <u>p</u>	26 <u>p</u>
no Norveška	:	:	:	27 <u>b</u>	25	28	30

b Prelom serije (Break in series)

i Poglejte pojasnjevalno besedilo (See explanatory text)

s Eurostatova ocena (Eurostat estimate)

p Začasna vrednost (Provisional value)

Vir: Eurostat.

PRILOGA 2 : Anketni vprašalnik

Pozdravljeni,

sem študentka Ekonomske fakultete v Ljubljani in v okviru diplomske naloge Demografski razvoj Pomurske regije in problem bega možganov sem sestavila kratko anketo. Prosim vas, če si vzamete nekaj minut časa ter izpolnite spodnji vprašalnik. Hvala za sodelovanje.

1. Kje se nameravate zaposliti po končanem šolanju?

- a) v domači regiji
- b) v kraju šolanja (ki je izven domače regije)
- c) v tujini
- d) kjer se bo ponudila priložnost

2. Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

3. Kaj je po vašem mnenju NAJPOMEMBNEJŠI vzrok za nerazvitost Pomurske regije?

- a) v odmaknjenosti od preostale Slovenije (slaba infrastruktura)
- b) premajhna pozornost države na obrobna in nerazvita območja
- c) preslabo razvit izobraževalni sistem
- d) slaba izobrazbena struktura prebivalstva, živečega v tej regiji
- e) premalo podjetnega duha ter novih, inovativnih podjetij
- f) preslaba vključenost mladih v aktivnosti občine oziroma regije
- g) drugo _____

4. Kaj od navedenega je po vašem mnenju najbolj verjetno glede zaposlitve v Pomurski regiji?

- a) težko je dobiti zaposlitev, saj je na trgu dela povpraševanje podjetij in organizacij po določenih poklicih nizko
- b) težko je dobiti zaposlitev, še posebej, če nimaš »vez in poznanstev«
- c) ni težko dobiti zaposlitve, če si vztrajen, usposobljen in marljiv
- d) nimam mnenja
- e) drugo _____

5. Ali ste včlanjeni v kakšno društvo (če da, katero)?

- a) da _____

b) ne

6. Ali ste seznanjeni z razvojnimi projekti, ki potekajo v vaši občini?

a) da

b) ne

7. Ste kdaj sodelovali pri kakšnem projektu (npr. razvojnem ali projektu, ki je namenjen določenemu podjetju)?

a) da (katerem in kdaj?) _____

b) ne

8. Ali menite, da imajo mladi v Pomurski regiji na voljo možnosti za kvalitetno preživljanje prostega časa (ocenite dejavnosti po področjih, pri čemer je 1 – zelo nerazvito, 2 – nerazvito, 3 – srednje razvito, 4 – razvito in 5 – zelo razvito)?

Športne dejavnosti	1	2	3	4	5
Kino	1	2	3	4	5
Diskoteke in klubi	1	2	3	4	5
Kavarne in restavracije	1	2	3	4	5
Razvedrilne dejavnosti: bowling, biljard, tekmovanja (gasilska, športna)	1	2	3	4	5
Kulturne prireditve (igre, recitali, lutkovno gledališče, razstave ipd.)	1	2	3	4	5
Koncerti	1	2	3	4	5
Kopališča in zdravilišča	1	2	3	4	5

Pa še nekaj osnovnih podatkov:

9. Spol: moški ženski

10. Starost (vpišite): _____

11. Občina (vpišite): _____

12. Status:

a) študent

b) dijak

c) redno zaposlen

PRILOGA 3 : Rezultati ankete

Tabela 1: Članstvo v društvih

Društvo	Frekvenca	Odstotek
Športna društva	9	18,4
Mladinska društva	9	18,4
Gasilska društva	6	12,2
Turistična društva	5	10,2
Kulturna društva	4	8,2
Razvojna društva	2	4,1
Taborniki in skavti	2	4,1
Društvo za krepitev sociale dela	2	4,1
Društvo bibliotekarjev Pomurja	1	2,0
Društvo AMZS	1	2,0
Društvo ekonomistov Slovenije	1	2,0
Društvo mladih geografov Slovenije	1	2,0
Društvo za mednarodno dejavnost študentov stomatologije	1	2,0
Društvo za zaščito živali Pomurja	1	2,0
Pomursko akademski center	1	2,0
Računalniško društvo	1	2,0
Vinogradniško društvo	1	2,0
Sociološko društvo	1	2,0

Vir: Rezultati lastne ankete.

Tabela 2: Intervali zaupanja (pri 5 % tveganju) za Likertovo lestvico

	Spodnja meja	Zgornja meja	Aritmetična sredina
Športne dejavnosti	3,34	3,54	3,44
Kino	3,69	3,92	3,81
Diskoteke in klubi	3,04	3,28	3,16
Kavarne in restavracije	3,55	3,79	3,67
Razvedrilne dejavnosti: bowling, biljard, tekmovanja (gasilska, športna)	3,80	4,00	3,90
Kulturne prireditve (igre, recitali, lutkovno gledališče, razstave ipd.)	2,42	2,64	2,53
Koncerti	2,54	2,76	2,65
Kopališča in zdravilišča	3,48	3,74	3,61

Vir: Rezultati lastne ankete; Lastni izračuni.

Tabela 3: Zaposlitev po končanem šolanju glede na težavnost iskanja zaposlitve v Pomurski regiji

Zaposlitev po končanem šolanju * Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev Crosstabulation						
			Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev			Skupaj
			da	ne	ne vem	
Kje se nameravate zaposliti po končanem šolanju	V domači regiji	Število enot	71	20	6	97
		% Zaposlitev po končanem šolanju	73,2%	20,6%	6,2%	100,0%
		% Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev	33,3%	51,3%	25,0%	35,1%
		% Skupaj	25,7%	7,2%	2,2%	35,1%
	v kraju šolanja (ki je izven domače regije)	Število enot	22	3	3	28
		% Zaposlitev po končanem šolanju	78,6%	10,7%	10,7%	100,0%
		% Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev	10,3%	7,7%	12,5%	10,1%
		% Skupaj	8,0%	1,1%	1,1%	10,1%
	V tujini	Število enot	17	1	1	19
		% Zaposlitev po končanem šolanju	89,5%	5,3%	5,3%	100,0%
		% Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev	8,0%	2,6%	4,2%	6,9%
		% Skupaj	6,2%	0,4%	0,4%	6,9%
Kjer se bo ponudila priložnost	Število enot	103	15	14	132	
	% Zaposlitev po končanem šolanju	78,0%	11,4%	10,6%	100,0%	
	% Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev	48,4%	38,5%	58,3%	47,8%	
	% Skupaj	37,3%	5,4%	5,1%	47,8%	
Skupaj	Število enot	213	39	24	276	
	% Zaposlitev po končanem šolanju	77,2%	14,1%	8,7%	100,0%	
	% Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	% Skupaj	77,2%	14,1%	8,7%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,130(a)	6	0,309
Likelihood Ratio	7,239	6	0,299
Linear-by-Linear Association	0,013	1	0,909
N of Valid Cases	276		

a. 4 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,65.

Vir: Rezultati lastne ankete; Izpis iz SPSS.

Tabela 4: Težavnost iskanja zaposlitve glede na spol

Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev * Spol anketiranca Crosstabulation					
			Spol anketiranca		Skupaj
			moški	ženski	
Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev	da	Število enot	94	119	213
		% Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev	44,1%	55,9%	100,0%
		% Spol anketiranca	69,1%	85,0%	77,2%
		% Skupaj	34,1%	43,1%	77,2%
	ne	Število enot	28	11	39
		% Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev	71,8%	28,2%	100,0%
		% Spol anketiranca	20,6%	7,9%	14,1%
		% Skupaj	10,1%	4,0%	14,1%
	ne vem	Število enot	14	10	24
		% Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev	58,3%	41,7%	100,0%
		% Spol anketiranca	10,3%	7,1%	8,7%
		% Skupaj	5,1%	3,6%	8,7%
Skupaj	Število enot	136	140	276	
	% Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev	49,3%	50,7%	100,0%	
	% Spol anketiranca	100,0%	100,0%	100,0%	
	% Skupaj	49,3%	50,7%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,956(a)	2	0,004
Likelihood Ratio	11,218	2	0,004
Linear-by-Linear Association	6,389	1	0,011
N of Valid Cases	276		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,83.

Vir: Rezultati lastne ankete; Izpis iz SPSS.

Tabela 5: Sodelovanje pri projektu glede na težavnost iskanja zaposlitve v Pomurski regiji

Sodelovanje pri projektu * Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev Crosstabulation						
		Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev			Skupaj	
		da	ne	ne vem		
Sodelovanje pri projektu	da	Število enot	9	7	1	17
		% Sodelovanje pri projektu	52,9%	41,2%	5,9%	100,0%
		% Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev	4,3%	18,4%	4,2%	6,3%
		% Skupaj	3,3%	2,6%	0,4%	6,3%
Sodelovanje pri projektu	ne	Število enot	198	31	23	252
		% Sodelovanje pri projektu	78,6%	12,3%	9,1%	100,0%
		% Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev	95,7%	81,6%	95,8%	93,7%
		% Skupaj	73,6%	11,5%	8,6%	93,7%
Skupaj		Število enot	207	38	24	269
		% Sodelovanje pri projektu	77,0%	14,1%	8,9%	100,0%
		% Ali menite, da je v Pomurski regiji težko dobiti zaposlitev	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		% Skupaj	77,0%	14,1%	8,9%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,947(a)	2	0,004
Likelihood Ratio	8,131	2	0,017
Linear-by-Linear Association	2,008	1	0,156
N of Valid Cases	269		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,52.

Vir: Rezultati lastne ankete; Izpis iz SPSS.

Tabela 6: Razvitost kulturnih prireditev glede na status

Razvitost kulturnih prireditev (igre, recitali, lutkovno gledališče, razstave) v Pomurski regiji * status=1 or status=2 (FILTER)

			status=1 or status=2 (FILTER)		Skupaj	
			Redno zaposleni	Ostali		
Razvitost kulturnih prireditev (igre, recitali, lutkovno gledališče, razstave) v Pomurski regiji	zelo nerazvito	Število enot	10	25	35	
		% Razvitost kulturnih prireditev	28,6%	71,4%	100,0%	
		% Status	21,3%	10,9%	12,7%	
				3,6%	9,1%	12,7%
	nerazvito	Število enot	13	84	97	
		% Razvitost kulturnih prireditev	13,4%	86,6%	100,0%	
		% Status	27,7%	36,7%	35,1%	
				4,7%	30,4%	35,1%
	srednje razvito	Število enot	18	94	112	
		% Razvitost kulturnih prireditev	16,1%	83,9%	100,0%	
		% Status	38,3%	41,0%	40,6%	
				6,5%	34,1%	40,6%
	razvito	Število enot	5	21	26	
		% Razvitost kulturnih prireditev	19,2%	80,8%	100,0%	
		% Status	10,6%	9,2%	9,4%	
			1,8%	7,6%	9,4%	
zelo razvito	Število enot	1	5	6		
	% Razvitost kulturnih prireditev	16,7%	83,3%	100,0%		
	% Status	2,1%	2,2%	2,2%		
			0,4%	1,8%	2,2%	
Skupaj	Število enot	47	229	276		
	% Razvitost kulturnih prireditev	17,0%	83,0%	100,0%		
	% Status	100,0%	100,0%	100,0%		
	% Skupaj	17,0%	83,0%	100,0%		

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,012(a)	8	0,646
Likelihood Ratio	6,556	8	0,585
Linear-by-Linear Association	0,419	1	0,518
N of Valid Cases	276		

a. 5 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,96.

Vir: Rezultati lastne ankete; Izpis iz SPSS.

Tabela 7: Zaposlitev po končanem šolanju glede na spol anketirancev

Zaposlitev po končanem šolanju * Spol anketiranca Crosstabulation					
		Spol anketiranca		Skupaj	
		moški	ženski		
Zaposlitev po končanem šolanju	V domači regiji	Število enot	52	45	97
		% Zaposlitev po končanem šolanju	53,6%	46,4%	100,0%
		% Spol anketiranca	38,2%	32,1%	35,1%
		% Skupaj	18,8%	16,3%	35,1%
	v kraju šolanja (ki je izven domače regije)	Število enot	10	18	28
		% Zaposlitev po končanem šolanju	35,7%	64,3%	100,0%
		% Spol anketiranca	7,4%	12,9%	10,1%
		% Skupaj	3,6%	6,5%	10,1%
	V tujini	Število enot	13	6	19
		% Zaposlitev po končanem šolanju	68,4%	31,6%	100,0%
		% Spol anketiranca	9,6%	4,3%	6,9%
		% Skupaj	4,7%	2,2%	6,9%
Kjer se bo ponudila priložnost	Število enot	61	71	132	
	% Zaposlitev po končanem šolanju	46,2%	53,8%	100,0%	
	% Spol anketiranca	44,9%	50,7%	47,8%	
	% Skupaj	22,1%	25,7%	47,8%	
Skupaj	Število enot	136	140	276	
	% Zaposlitev po končanem šolanju	49,3%	50,7%	100,0%	
	% Spol anketiranca	100,0%	100,0%	100,0%	
	% Skupaj	49,3%	50,7%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,071(a)	3	0,108
Likelihood Ratio	6,165	3	0,104
Linear-by-Linear Association	0,575	1	0,448
N of Valid Cases	276		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 9,36.

Vir: Rezultati lastne ankete; Izpis iz SPSS.

Tabela 8: Najpomembnejši vzrok za nerazvitost Pomurske regije glede na status anketirancev (študent, dijak)

Kaj je po vašem mnenju najpomembnejši vzrok za nerazvitost Pomurske regije * Status anketiranca Crosstabulation					
			Status anketiranca		Skupaj
			študent	dijak	
Kaj je po vašem mnenju najpomembnejši vzrok za nerazvitost Pomurske regije	V odmaknjenosti od preostale Slovenije (slaba infrastruktura)	Število enot	31	20	51
		% Vzrok za nerazvitost	60,8%	39,2%	100,0%
		% Status anketiranca	16,8%	22,7%	18,7%
		% Skupaj	11,4%	7,3%	18,7%
Premajhna pozornost države na obrobna in nerazvita območja	Premajhna pozornost države na obrobna in nerazvita območja	Število enot	60	38	98
		% Vzrok za nerazvitost	61,2%	38,8%	100,0%
		% Status anketiranca	32,4%	43,2%	35,9%
		% Skupaj	22,0%	13,9%	35,9%
Preslabo razvit izobraževalni sistem	Preslabo razvit izobraževalni sistem	Število enot	8	8	16
		% Vzrok za nerazvitost	50,0%	50,0%	100,0%
		% Status anketiranca	4,3%	9,1%	5,9%
		% Skupaj	2,9%	2,9%	5,9%
Slaba izobrazbena struktura prebivalstva, živečega v tej regiji	Slaba izobrazbena struktura prebivalstva, živečega v tej regiji	Število enot	15	4	19
		% Vzrok za nerazvitost	78,9%	21,1%	100,0%
		% Status anketiranca	8,1%	4,5%	7,0%
		% Skupaj	5,5%	1,5%	7,0%
Premalo podjetnega duha ter novih in inovativnih podjetij	Premalo podjetnega duha ter novih in inovativnih podjetij	Število enot	50	10	60
		% Vzrok za nerazvitost	83,3%	16,7%	100,0%
		% Status anketiranca	27,0%	11,4%	22,0%
		% Skupaj	18,3%	3,7%	22,0%
Preslaba vključenost mladih v aktivnosti občine oziroma regije	Preslaba vključenost mladih v aktivnosti občine oziroma regije	Število enot	11	8	19
		% Vzrok za nerazvitost	57,9%	42,1%	100,0%
		% Status anketiranca	5,9%	9,1%	7,0%
		% Skupaj	4,0%	2,9%	7,0%
Drugo	Drugo	Število enot	10	0	10
		% Vzrok za nerazvitost	100,0%	0,0%	100,0%
		% Status anketiranca	5,4%	0,0%	3,7%
		% Skupaj	3,7%	0,0%	3,7%
Skupaj	Skupaj	Število enot	185	88	273
		% Vzrok za nerazvitost	67,8%	32,2%	100,0%
		% Status anketiranca	100,0%	100,0%	100,0%
		% Skupaj	67,8%	32,2%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,593(a)	6	0,102
Likelihood Ratio	12,889	6	0,045
Linear-by-Linear Association	5,166	1	0,023
N of Valid Cases	229		

a. 4 cells (28,6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,92.

Vir: Rezultati lastne ankete; Izpis iz SPSS.